

148 забойцаў гуляюць на волі С.6

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пяцідзёнкі. №7 (164) 14 ЛЮТАГА 2000 г.

Xто б мог сказаць раней, што на Піліпашку, калі «войк лютавы», будуць ісьці дажджы? Спытае люты, ці добра абуты. І спытаў. Але ў тым сэнсе, ці не прамакае абутак. Звычайная лятаўская сярэднямесячная тэмпература ў Беларусі: — 6°C. Але сёлета люты ўдаўся надзвычай цёплым, у сярэднім блізу нуля. Гэта цёпла ў Беларусі было толькі ў 1925 годзе. І зэрайд беларусізацыі... Тады ў Менску й Наваградку было зафіксавана 8 градусаў цяпла, а ў Шаркоўшчыне нахват 10. Скончылася вайна, ачяняла гаспадарка абаваліла савецкапольскай мяжы... Хоць абсалютны рэкорд цеплыні на гэты час быў зафіксаваны ў Берасці ў 1974 годзе: +14°. Ну, ведама, Берасцце — поўдань. Сёлета зь Берасцей-

шчыны ў вырай не адляталі гракі са шпакамі. Птушкі ўсё ведаюць наперад. А вось абсалютны мароз, ажно — 40°, быў зафіксаваны ў той самай Шаркоўшчыне ў 1956 годзе. Міжволі думаеца пра таемную сувязь паміж людзкімі лёсамі й знакамі прыроды. Хоць Шаркоўшчына — гэта ж поўнач. Сёлета раней часу пачаўся адлёт на Поўнач кянюкоў, чачтак, амялушак і крыжадзюбай. А вось белая палярная сава наагул сёлета не завітала да нас з тae Поўначы. Каму дзе вырай... Наўрад ці хто пахваліцца, што сёлета бачыў і сънегіра, неад'емнага коліс спадарожніка беларускае зімы. Для большасці жывёлаў гэта пара спрыяльнай. У лесе ім лягчай знаходзіць сабе пакорм, калі сънегу няшмат. Сё-

лета, зьблішыся з пантальону, у студзені началі па начах вішчэць каты. Нават каровы ў хлявох мыкаюць на вясну, адчуўши водар пацяпілае зямлі.

А вось жа для зямлі гэткія сюрпризы немаведама як абернуцца. Бо рунь можа збуцьвець, як я будзе багата вільгаті. Хоць сънегу, хоць... лятаўскіх дажджоў. Але ўродзіць лес. Грыбам ды ягадам гэта сама лепей. Во чалавек пра іх не парупіцца. Дрэвы ўсе зарана сокі пусцяць, і калі пасля ўдарыць мароз, то зноў, як і лягчай, падмёрзнуць.

У народзе кажуць, што калі канец зімы цёплы, дык вясна будзе дубай. Вочы вясна выесьць. А пад канец будзе горача. Сачыце за птушкамі.

Франоляг

Валянціны і Валянцінкі

Валянціна Аксак, паэтка:

Усё пачалося з ровара, не звычайнага, а адмысловага, дамскага. Так у нас тады называлі ровар бяз рамы. Мару ўсіх маіх сябровак, на зайдрасцьці ім, купілі толькі мне. Бацька заўсёды трymаў слова, а «дамку» ён абяцаў за «пяцёркі».

Быў ізврень, нядзеля. Людзі сядзелі на лаўках пры сваіх хатах, і мне вельмі ўсьцешна было красавацца перад імі, гойсаючы туды-сюды на сваёй аблонуці.

Але раптам захацелася, каб гэта ўбачыў Ён. І не таму, што ў мяне ёсьць такі ровар, а найперш, што я спраўна зь ім упраўляюся. Няхай не задзірае носу, што старэйши, бо я таксама не малая, калі ўмёю ўжо ездзіць такім роварам.

І дзіва здарылася. Праз

колькі хвілінаў я ўбачыла яго сабе насустрach — таксама на ровары.

Параўнаўшыся са мною, ён развязарнуўся, і мы, не згавораваючыся, наагул ні слова не сказаўшы адзін адному, шыбанулі навыпрадкі. І я апярэдзіла.

У мой другі, а ў яго трэці клас мы ездзілі на роварах заўсёды навыпрадкі. Я апярэдзівала яго ажно да восьмага, пакуль не зразумела, што мне нецікава побач з аўтсайдэрам.

— Даруй мне, Янчака, — са съвятам! Спадзяюся, што зараз ты побач з тою, якая я можа цібя апярэдзіць.

Валянціна Воран, чыясыці патэнцыйная цешча:

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Літва гатовая прыняць ня толькі Шарэцкага

Учора ў Вільні завяршилася двухдзённая канферэнцыя «Правы чалавека й дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь». Літоўцы «адкрылі карты». Тут больш ніхто не гаворыць пра «пэнсіянэра Шарэцкага», які знаходзіцца ў Вільні ў якасці «прыватнага турыста».

Адкрыў канферэнцыю старшыня Сойму В.Ландсбергіс, а сярод дакладчыкаў быў і пасол ЗША ў Беларусі Д.Спэктар. Вырашылі больш не «двуҳсансоўніцаць», а казаць напрасткі: С.Шарэцкі ў Літве — не «прыватны пэнсіянэр», а кіраўнік суседнай дзяржавы (мабыць, гэта пасля заявы С.Тэльбата, з якім С.Шарэцкі сустракаўся нарадаўна ў ЗША); Лукашэнка душыць дэмакратыю і права чалавека; беларусам мусяць дапамагчы суседзі, для чаго ім трэба аўяднацца.

С.Шарэцкі ў інтэрвю нашай газэце па выніках канферэнцыі заўважыў, што Вярховны Савет па-ранейшаму гатоў да перамоўаў з Лукашэнкам, але на выбары ў «палаткі» пойдзе. «Ніводзін з сур'ёзных палітыкаў ня будзе ўдзельніцаць у гэтых гульнях, гэта званых выбарах у неканстытуцыйныя органы», — сказаў Сямен Шарэцкі.

На канферэнцыі ўтварылася новая арганізацыя — міжнародны Саюз парлямэнцкай падрымкі дэмакратыі ў РБ. Вось што сказаў для «НН» новаабраны стар-

шыня гэтага Саюзу, дэпутат Сойму Літвы сп.Саўлюс Печалюнас:

— У стварэныні Саюзу, апроч літоўцаў, узялі ўдзел парлямэнтары Польшчы, Даніі, Эстоніі і Латвіі. Аднак група будзе папаўніцацца.

— Ці можаце Вы сказаць, што Літва бярэ на сябе ролю патрона Беларусі ў Эўропе?

— Можна і гэта сказаць. Літва — хутчэй, каардынатар. Аднак галоўную працу павінныя рабіць самі беларусы.

— Калі грамадзянам Беларусі будуть пагражаць рэпресіі, ці гатовая Літва прымаць палітычных эмігрантаў?

— Вядома. І ня толькі Літва, а і іншыя краіны Эўропы.

Напрыканцы сп.Печалюнас сказаў, што новы Саюз таксама не намерваецца мець хоць якія дачыненіні з прызначанымі Лукашэнкам, а ня выбранымі народам «дэпутатамі» — «палатачікамі».

Адрас новага Саюзу ў Інтэрнэце:

<http://www.lrs.lt.8080/n/media/live.html>

Гутарыў Сяргей Харэўскі

БТ-2 пасуне ОРТ у эфіры

Урадавая нарада пастанавіла: БТ-2 — быць! Ягоным шэфам стане Іван Пашкевіч. Стварацца канал будзе на базе Пашкевічавага «Міру». Праўда, базы той замала — напэўна, загадаюць Кісялю падзяліцца. ОРТ перакрыюць, затое РТР абяздзеа інвестыцыі. Хутчэй за ёсё, спачатку расейскі канал перакрыюць частковая — асноўных забаўкі пакінуць, а інфармацыйныя праграмы заменяць.

Будзем адвыкаць жыцьця расейскімі — думскімі й чачэнскімі — турботамі. Дарэчы, як паказвае досьвед радыё «Мір», патронам якога той самы Пашкевіч, там хоць і пануе расейшчына ў музыцы і наўнах, але ў беларускае — ня рэдкі госьць, і не

забываюцца, што на съвце існуюць Украіна, Польшча і іншыя мадэрнікі. З уядзенынем другога каналу аўтаматычна павялічыцца колькасць (мо, дзеля канкуренцыі, і якосьць) беларускіх наўніц. Важна таксама, што ў краіне будзе заставацца вялікія рэкламныя грошы і зьяўляцца новыя працоўныя месцы.

Адно непакоіць — на нарадзе, акрамя Замялініх, сядзеў і кіраўнік беларускага аддзялення афіцыёльнага расейскага «Інтэрфаксу» сп.Зяніковіч. Як бы нам расейскі алігархічны погляд не замянілі на расейскі службісцкі...

Цяпер на парадку дня галоўным будзе стаяць пытаньне якосьці беларускіх тэлеканалаў.

Арцём Лук'яновіч

класе, я тады жыў ва Украіне. Яе таксама звалі Валянціна — Лібенка — дасюль памятаю. А скончылася ёсё, калі мы перехалі да дзядоў на вёску.

Валянціна Дублянская, прафэсар методыкі ў Лінгвістычным універсітэце:

Гісторыя сумная. Безумоўна, першае заўжды дайлепшае, што запамінаецца па ёсё жыцьцё. Яго звалі Альберт. Гэта было ў 1962-м, калі я вучылася ў інстытуце, на адным са студэнцкіх балій, што тады ладзіліся ў Опэрным. Сустрэліся дзівэ-саброўкі і два сябры, і прыйшло пачуцьцё.

Валянціна Лецка, кіраўніца відэапраекту «Сотвар»:

Гэта было ў 4-м класе. Каҳала я яго пяць год. У туу нядзелю мы звім бачыліся на вечарыне-сустрэчы выпускнікоў. Тады быў прыгожы хлопчык, па якім я плакала ў потай, а цяпер гэта бяззубы мужчына, які працуе шафёрам.

Працяг на старонцы 2.

свайго першага аўтэкту пакланиення ня памятаю. Маё ж каҳанье на ёсё жыцьцё

прыйшло пазней: ён жыў насупраць, але мы на ведалі адзін аднога. На вуліцы, ля нашага гароду,

было зламанае дрэва, і

тамака мы аднойчы

выпадкова пазнаёмілі.

ся, але любові яшчэ не было. Калі ж вучылася ў Баранавічах, прыядждала з сябрукамі дахах, а мой будучы муж заліцяўся да кожнай з іх. Урэшце заўважыў і мяне. Ды я яго.

Вінцук (Валянцін)

Вячорка, лідэр

БНФ:

Яно было сьветлым. Думаю, гэта дастатковая.

Валянцін Голубеў, па-

літык:

Першы раз гэта было ў трэцім

каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

Першае каханье прыйшло, калі мне было сем год. Таму імя

2 З УСЁЙ КРАІНЫ

лісты ў рэдакцыю

Зноў пра руйнаванье Менску

Колькі эмоцый было ў лісьце творчай і навуковай інтелігенцыі да прэм'ер-міністра сп.Лінга! Але празь яго эмацыйнасць і не-прафесійнасць улады лёгка «выпусцілі пару ў съвісток». Такія акцыі — траба аўтарам ліста карыстца досьведам мінушчыны — рыхтуюца грунтуюна, з вызначэннем кожнага этапу, выкананіць яду, з апорай на лідераў.

Пры ратаванні «дому Шменкеля» на шляху ад вул. Каліноўскага, дзе друкаваліся Славам Дубінкам фотаздымкі, да дзівярэй у цэкоўскім будынку на Карла Маркса, у якіх пераняў з рук у руки фотаальбом з грунтуюнымі анатазіямі Зянон Пазняк, былі не-калькі чалавек, кожны з якіх добра ведаў сваю ролю і дакладна трывалічна храналёгіе выканання. Ідэолягі пабудовы съветлай будучыні вымушаны былі пагадзіцца з прафесійнай аргументацыяй, на што і білка нельга было спадзявацца нейкіх 15 гадоў раней пры зынічэнні Нямігі. «Дом Шменкеля» стаіць на сваіх месцах, а купалаўцам добра ў старым тэатральным будынку на рагу Маркса і Энгельса.

Прыклад са «Шменкелем» не адзіны. Таму і наступіў у першай палове 80-х гадоў пералом у ста-

леніні ўладаў да спадчыны, з чаго ў сярэдзіне 80-х распачаўся рэстаўрацыйны ўздым.

На першым тыдні новага году адбылася падзея, раўназначная зынічэнню Нямігі: зруйнаваны рэшткі муру забудовы на плошчы Свабоды, 19, 21, 23. «Наша Ніва» адгукнулася на гэты факт артыкулам. Іншыя нават і блізка не заіважылі, як буй забіты чарговы ёмісті цвікі ў вежка труны еўстарычнага цэнтра Менску. Толькі і ў «Нашай Ніве» пра руйнаванье сказана неяк будзённа.

Калі б рэдакцыя парупілася зазірнуць у аберунтаваныне зынічэння таго муру, бык гаворкі хапіла

не на адзін нумар. За словамі

«об актывізацыі работ по обновлению комплекса домов 19, 21, 23

на п. Свободы в г. Минске и необходимости завершения разборки

законсервированных конструкций

как первого самостоятельного этапа восстановительных работ» на проста непрафесіяналізм

бюрократычнага мурла, якое ўсіх

наукола трывмае за расходы ма-

тэрыял (лагерны пыл, калі хоча-

це) у дасягненіі сваіх мэтаў.

Сэрца баліць пра такое ду-

маць, а пісаць і зусім нязносна.

Ды майчачь не выпадае.

Луця Баторына,
горад Гродна, Савецкая, 8.

Валянціны і Валянцінкі

Працяг са старонкі 1.

Валянцін Тарас, пісменнік:
Да мяне першае каҳаныне прыйшло ў вайну, у 43-м, калі я быў у партызанах. Мне было 14, а ёй — 22. Каҳаныне было маўклівым і пакутлівым, бо ў яе быў хлопец, таксама партызан, а я быў задужа малы. Доўжылася тое каҳаныне год. Звалі дзяўчыну Надзея, зараз яна абсалютна старая, нават праўнukaў ужо мае, але ў мяне абы тым пачуцьці дасюль захаваліся самыя съветльяя згадкі.

Валянціна Трыгубовіч, мас-тацтвазнаўца:

Я вучылася ў сёмым класе, а ён — у дзясятым. Бачыліся мы зусім рэдка, толькі на школьніх вечарынах. І вось на навагоднім балі мы зь ім доўга танцавалі, а пасля пайшлі скаваліся ў адным кабінэце і там цалаваліся. У мяне быў закаханы адзін хлопец з майго класу, ён нас высачыў, усё пабачыў, і калі я прыйшла дахаты, на дзівярах вісела паперка з каравым малюнкам і подпісам: «Я цалавалася з такім і такім». Цыдулку ту пабачыла маці ды ўсчыніла скандал страшны.

Анатоль Прасаловіч, Андрэй Скурко

Даяркі ледзь не загінулі пад заваламі

На малочна-таварнай фэрме ў вёсцы Выверы, што на Маладечаншчыне, не пасьпелі даяркі раніцай прыйсьці на працу, як на іх авваліўся дах і цаглянія перагародка. Пад аввал трапілі дзіве даяркі, якія зь цяжкімі траўмамі апынуліся ў больніцы. Фэрма была пабудаваная 25 год таму.

М.В.

Фота: IREX-Promedia

Кантралёры й хімікі

Дзяяркаконтроль праверуў магіллёўскую «Хімвалакно» і выявіў шалённыя неплацяжы ў бюджэт. Нібыта хімікі стайлі 636 млн. новых руб., калі 860 тыс. даляраў, больш за 900 тыс. расейскіх рублёў амаль 130 тыс. нямецкіх марак. На аўяднанні кажуць, што калі гэтыя гроши сплоцяць, прадпрыемства лясьцца.

Скрепі 30 км дроту

У Краснапольлі крадуць, як бяруць. Раён можна съмела заносіць у кнігу рэкордаў Гінэса. З лініі электраперадачы паміж вёскамі Сабалі й Палесьсе зьнялі і зьнеслі аж 30 км алюміневага дроту. Невядома, хто і калі.

Чмара ня скнара

Судэздзяя Чмара, якія засудзіла Васіля Старавойтава, а потым судзілася з «Белорускай деловай газетой» і дабілася ад яе 100 мільёнаў рублёў за мэральныя страты ад артыкулу Віктара Марціновіча, набыла на тых гроши мэдычныя прылады для рабочыніць ў сваім Кіраўску.

Съледчыя-аматары

На Магіллёўшчыне 15 съледчых ня маюць юрыдычнай адукцыі, — паведаміў начальнік мясцовага съледчага камітэту Валер Брыцікаў.

Сымон Глазштэйн

«Вэртыкаль» з ксяндзамі гаварыла

Астрэвецкія «вэртыкальшчыкі» сустракаліся са съвятарамі. Першыя скардзіліся на гаспадарчыя цяжкасці і на падлеткаў. Другія абавязаліся рабіць спэцыяльныя імшы, за моладзь.

Мар'ян Вянгроўскі

Абарончыя систэмы

Віцэ-прэм'ер расейскага ўраду па ваенна-прамысловым комплексе Ілья Клябанаў і Сяргей Лінг падпісалі пагадненне пра стварэнне Міждзяржаўнай фінансава-прамысловай групы «Абарончыя систэмы».

Пагадненне прадугледжвае, што шэраг абаронных прадпрыемстваў Беларусі, у прыватнасці, НВА «Агат» і танкамарнітныя заводы, стануцца часткай адзінага гольдингу з расейскай ФПГ «Абаронцельныя сісьцемы», якія аўядноўвае некалькі вырабнікоў зброі і пасярэдніцкіх кампаніяў. У далейшым дапускаецца частковая прыватызацыя МФПГ і перадача ёй функцыяў генэральнага замоўцы абарончых систэм (на дадзены момант генэральным за-

моўцам зьяўляюцца міністэрствы абароны Рэспублікі Беларусь). Аднак на шляху ваяйнічай інтэграцыі ўзынікае невялічная перашкода: расейскі складнік будучага саюзнага гольдингу — ФПГ «Абаронцельныя сісьцемы» дэ-юре больш не існуе, бо яшчэ ў красавіку 1999 г. міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь выдала загад на перарэгістрацыю ФПГ у сувязі са зъменай складу яе ўдзельнікаў. Аднак АС так і не зъяўрнула на гэта ўвагі, што і прывяло да фармальнай ліквідацыі групы. Паводле некаторых крыніц, калі гэта інфармацыя «ўсплыве на паверхню», грымне міжнародны ваенна-прамысловы скандал. Не зразумела таксама, ці інфармаваны беларускі бок аб плянах прыватызацыі МФПГ.

Старшыня райвыканкаму абавінавачвае «органы» ў карупцыі

валадаў абавінаваці ў карумпаванасці «органы». Маўляў, у іх шмат такіх, якія самі патураюць злачынцам. З Магілёва адразу прыслалі камісію, каб разабрацца, хто каму не дae жыць. Ці не ўпершыню ў Беларусі вэртыкальшчыкі выступае як самастойная фігура, якая дзейнічае публічна. Час пакажа, у чым гэта самастойнасць.

Сымон Глазштэйн

Дзень Св. Цэпэліна забаранілі

Анансаваны «НН» канцэрт Касі Камоцкай у ТЮГУ, які меўся адбыцца ў дзень Святога Валянціна, быў нечакана адменены адміністрацыяй тэатру. Відовішча мелася атрымацца файнае... Мелася... За тыдзень да імпрэзы галоўны Карабас-Барабас юных гледачоў паведаміў, што на панядзелак заплянаваная прэм'ера новага спектаклю, якую нельга адкласыці, і таму, беларускія ро-

керы, прабачце...

Такім чынам, Касіны засыярогі спраўдзіліся: менская публіка ізноў засталася без каралеўны сцэны. Аднак, Беларускі фонд «Дзяцям Чарнобыля», які зъяўляецца прамотарам выступу, не губляе надзеі і актыўна шукае памяшканье, якое ня можа быць экспрапрыяўвана з прыхамаці адміністрацыі.

А.Прас.

гасцінікам вагаеца ў межах 60—80% ад агульнай запазычанасці па заробках у краіне.

Выходзіць, што гэтымі грамшыма сляніне нібы пракрэдытаўвалі кагосяці. Як разам палічышчы, здаецца, што многа грошай аддалі калгасынікі ў крэдyt дзяяржаве. Калі ж кожнаму «крадыттору» аддацца ягоны 17075 руб., каб заахвоціць да актыўнага ўдзелу ў веснавой пасяўной і восенінскай выбарчай кампаніях, дык і няма на што глядзець. Бо што за іх купіш?

Сярэдняе начальства выдатна разумее, што трэба купляць, што — можна і што купяць калгасынікі-саўгасынікі на самай справе. «Няма чаго іх разбішчаць», — каза сярэдняе начальства, пазіраючы на найвышэйшага. І сярэдняму працаўніку дзяяржаваўна агасцэктару, які рэалізуваў летасць аднаго мяса жывой вагой на 1700 далаляраў па сусветных коштаках, налічана за год ажно 552 далаляраў па курсе Нацбанку. А за малако,

а за бульбу, а за жытва?

За ёсць астатніе дзяяржавыя сяляніне атрымліваюць любоў дзяяржавы. Любоў шчырую, бо вярхуна начальства ведае: калі ў раёне настане вады, у ёй я будзе і рыбы.

Таму весяляцца рэкламныя калгасынікі. Ядуць недзяяржавную скварачку, запіваюць недзяяржавнай чарачкай, а потым, напэўна, слухаюць праз дзяяржавнае радиё, якіе Масква будзе кідаць на недружылубных беларусам людзей ядзерныя бомбы, і радасна сипяваюць:

*Нам калгаснае жыццё
Вельмі спадабалася.
Беражысь, Амэрыка,
Не на тых наравалася.*

Чаму ж ім ня пеций, калі «скрачаюцца тэрміны запазычанасці вясковікамі па заработках плаце. Самыя «працяглыя» даўгі работнікамі саўгасаў і калгасаў зараз засталіся з лістападу.

Міхал Залескі

ПАЗЫТЫВЫ

ЧАМУ Ж КАЛГАСЬНІКАМ НЯ ПЕЦЬ?

заробак ніколі не перавышаў 75 USD за месец.

Далей болей. Калі земляробаў і жывёлаводаў гроши не хвалююць, падумала дробнае начальства, дык на халеру ім адразу плаціць. І ня плоціць. Сума запазычанасці па заробках за студзені зурасла больш чым удвая.

Саўгасы завінаваціліся сваім работнікам 958 500 000 новых рублёў, а калгасы калгасынікам — 3 139 600 000 рублёў.

Не стае грошай, каб заплаціць кожнаму трэціму калгасыніку. Апошнія пяць гадоў запазычанасці па заробках перад вясковікамі ў найбольш напружаны ізрыяд іх працы — у чэрвені — не бывала меншай за 20 000 000 далаляраў па афіцыйным, зразумелым, курсе. Запазычанасць кал-

Наша Ніва [7] 14.02.2000

ТЭЛЕВІЗАР

ПЕРАМОВЫ НА ВУЛІЦАХ

Учора ў сядзібе БНФ «Адраджэнъне» адбылося першае пасяджэнъне Нацыянальнага камітэту па падрыхтоўцы сьвяткаваньня Дня Волі 2000

Усяго ў аргамітэт увайшлі больш за 150 чалавек — лідэры буйных палітычных партыяў і грамадзкіх арганізацый, прафсаюзаў і творчых саюзаў, дзеячы науки і культуры, вядомыя беларусы краіны і замежжа. Увайшоў у аргамітэт і галоўны рэдактар «НН» Сяргей Дубавец. Ніколі яшчэ аргамітэт ня быў такім прадстаўнічым, а падрыхтоўка не распачыналася так наперад і грунтова, — адзначыў Вячаслаў Сіўчык, які мае каардынаваць гэту дзеяльнасць. Плянуецца, што на 25 сакавіка акцыі і мітынгі адбудуцца ў 20 гарадах краіны. Дзень Волі хочуць зрабіць менавіта такі, паўсюдны, у адрозненіне ад Маршу Свабоды, на які, як мяркуеца, людзі будуть зъяжджацца з усёй краіны ў Менск. Цэнтральным пунктам сьвяткаваньня Дня Волі ў Менску мае стаць урачыстое тэатралізаване шэсьце ад пл. Якуба Коласа да парку Янкі Купалы і мітынг там.

У звароце да беларускага народу Нацыянальны камітэт па сьвяткаванні адзначае, што «гэты дзень стаў сымбалем імкнення беларусаў да лепшага жыцця». Дату 25 сакавіка заўсёды памяталі і адзначалі патрыёты нашай краіны. Нават у самыя страшныя стаўлінскія часы быўлю людзі — навучэнцы, сяляне, інтэлігенцыя, працоўныя, — якія не баяліся і рабілі ўсё, каб Беларусь магла жыць свабодна».

Лукашэнка на гэтым тыдні зноў скандализаваў сьвет заяўвай пра тое, што ён адмаўляеца ад усях перамоваў з апазыцыяй. Гэта пастаўлены крыж на шматпакутнай і, як беларусам было зразумела ад пачатку, бясплённай працы назіральнай групы АБСЭ. Спраўджаючы слова дэпутата польскага сэйму Велавіскага на сесіі Рады Эўропы ў Страсбургу: «Рэжым Лукашэнкі немагчыма дэмакратызаваць, ён можа толькі ўпасыці».

Свай ў заявай А.Лукашэнка нібы кідае выклік незалежнаму грамадзству, прарапануючы перанесці перамовы на вуліцы і плошчы гарадоў.

Апазыцыя, на баку якой сымпаты міжнароднай супольнасці, асудзіла адмову ўладаў ад

перамовай і мае намер наступаць: розныя акцыі будуць рыхтаваць розныя арганізацыі, але падтрымліваць — усе. Лідэры дэмакратычных аўяднанняў прынялі разненне, што «усе акцыі апазыцыі будуць агульной справай, незалежна ад того, хто іх арганізатар». Ужо самай першай акцыі, Маршам Свабоды, прымеркаваным да дня прыняцця дэмакратычнай Канстытуцыі незалежнай Беларусі, апазыцыя мае намер заявіць пра сур'ёзнасць сваіх намераў. Шэсьце на Дзень Волі традыцыйна зьбірае ўсіх прыхільнікаў незалежнасці. Самай масавай акцыяй мае стаць Чарнобыльскі Шлях, прадоджаны акцыямі на Дзень працы 1 траўня і гадавіну ганебнага рафэрэндуму 14 траўня.

Барыс Тумар

Між тым на гэтым тыдні канфлікт разгарэўся вакол афіцэра міліцыі Алега Батурына, які падаў у адстаўку на знак пратесту супраць парушэнняў у краіне правоў чалавека і выступу ў «Народнай Волі» з заявай, у якой распавядае, што крывавыя сутыкнені на Маршу Свабоды былі сплянаваныя на паседжанні ў Галоўным управліненні кадраў МУС і справакаваныя агентамі спецслужбай, інфільтраванымі ў патоўп, каб скампраметаваць дэмантрантаў. Калі абінавачванні спраўдзяцца, асобы, вінаватыя ў кровапраліцці, у будучыні могуць панесці крымінальную адказнасць.

Другі віток скандалу пачаўся, калі міліцыянты пачаць ціснучы на брата лейтэнанта Батурына, Міхала, каб ён агаварыў сваёго сімейніка. Міхал, студэнт Лінгвістычнага ўніверсітэту, адмовіўся і звярнуўся па абарону ў БНФ. Конфлікт выйшаў таксама на экраны расейскага тэлебачання, прычым яно засвідчыла, асьвятляючы, свае сымпаты да цяперашняга рэжыму. Брэты Батурыны тымчасам хаваюцца ў Менску.

ВЯЧОРКА ДАБІЎСЯ ЗАМЕНЫ СПЭКГАРДА

У самы бізкі час цяперашні пасол ЗША ў Беларусі Дэніэл Спэкгард мусіць вярнуцца на Радзіму, а замест яго для працы ў нашай краіне прыбуздзе новы шэф дыпламатычнага прадстаўніцтва. Амэрыканскі бок ужо нібыта зрабіў запыт на агрэман для новага пасла. Расейскія крыніцы съязвірдаюць, што замена была прайсціяваная беларускай апа-

зыццяй, якая нібыта неадначасова ў сваіх палітычных контактах за акіянам ставіла пытанні пра неабходнасць буйнамаштабнага ўціску на ўлады Беларусі, правадатарам чаго меў бы быць чалавек з больш цвёрдымі характарам, чым Спэкгард. Тоё самае заяўві і Лукашэнка ў чацвер, на паседжанні калегіі МЗС: «Апазыцыя паставіла пытанніне аб адклі-

каныні Спэкгарда і дамаглася гэлага... Ен ніколі ня быў нашым сябрам, але мы мусім весьці сябе прыстойна і пайнфармаваць яго аб сутыцтвы... Калі ж ужо і Спэкгард ім не падабаецца...» Але ў цяперашнія стаўленне Амэрыкі да Беларусі — пры «ніцьвёрдым» пасле — Лукашэнка называў «даёткім ад ідэалу».

Анатоль Уцюговіч

І добра, каб гэта быў адзінка выпадак. Дык жа толькі сёлета літоўскія памежнікі ўжо затрымалі 49 тон кантрабанднага скідзельскага цукру. А летас, за год, — ажно 141 тону. Як бачым, «растуць пакаічыкі». Значыць, ня ўсё тыя памежнікі затрымліваюць, бо інакш кантрабандысты не вазілі б. Выходзіць, рана мітынгаваць, таварыши.

Сяргей Максімовіч, Але́с Кебік

ЦУКОРОВЫЯ РАДАСЬЦІ

10 лютага ў Скідзелі ўрачысцта адзначылі выраб двухмільённай тоны цукру. Насыпалі вялікі меж, які важыў, натуральна, менш за тону, і напісалі: «2000 г., фэвраль». Першую тону скідзельцы вырабілі ў 1982-м, на што ім спатрэблілася амаль 40 гадоў.

Реч у тым, што калісьці гэта быў Першы беларускі цукровы камбінат, пабудаваны ў 1951 годзе, пра што ведаў сам таварыш Сталін. Затым паставілі заводы ў Гарадзе, Жабінцы, Слуцку. Дзяржжаўная мас-мэдіі паведамілі, што з нагоды двухмільённай тоны адбыўся нават мітынг. Вось, акваеца, для чаго патрэбныя мітынгі — не каб абураца і бунтавацца, а — каб радаваца салодкам жыццю.

Між тым, абураца ёсьць чым. Значная частка скідальскага цукру кантрабандай накіроўваецца ў суседнюю Літву. Вось і ў мінулы панядзелак, за тры дні да «цукровага сяўта», супрацоўнікі апрацоўнага аддзелу Варэнскага атраду памежнай паліцыі разам са спэцыназам затрымалі на шашы Салечнікі—Эйшышкі, на трэцім кіляметры ад беларускай мяжы, грузавік. А ў тым грузавіку — 220 мяжоў, па 50 кг кожны, кантрабанднага цукру з этыкеткамі Скідзельскага цукровага камбінату.

ГІСТОРЫЯ ЦАЦАК

ЖЫЦЬЦЁ ЖУКОЎ, **МЕЧ У КАМЯНІ**, **БАЛТО**, **АЛІСА Ў КРАІНЕ ЦУДАЎ**, **ПРЫГАЖУНЯ Ў СОННЫМ ЛЕСЕ** — мультыплікацыйныя фільмы, дубляваныя па-беларуску акторамі вядучых менскіх тэатраў.

АЗБУКА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ, **ЕХАЎ КАЗАЧНИК БАЙ**, **ЦІК-ТАК ХОДЗІКІ**, **БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ**, **СТОЙКІ АЛАВЯННЫ САДЦІК + КАЛІФ-БУСЕЛ** — аўдыёкасэты з запісамі казак, калыханак, песніяў для маленькіх беларусаў.

Цяпер і ў Віцебску: вул. Гогаля 14, крама «Сучаснік»

Кошт відэакасэты — 2 000 руб., аўдыёкасэты — 600 руб.

Зьвяртайтесь на тэл.: 8 (017) 228-45-88.

Касэты можна замовіць, пералічыўшы грошы звычайным паштовым пераказам на рабунак ЗАТ «Сотвар» р/р 301200000195 ф. №506 ОАО СБ «Беларусбанк», г. Мінск код 809. У графе «Для пісъмовага паведамлення» напішыце, якую касэту вы замаўляеце.

**«НАША НІВА» — ГАЗЭТА
ТВАЁЙ ВЯСНЫ**

**ВЯСНА-2000.
3 «НАШАИ НІВАЙ»**

Вясна ідзе. 15 сакавіка — Марш Свабоды. 25 сакавіка — Дзень Волі. 2 красавіка — Дзень Пратэсту. 26 красавіка — Чарнобыльскі Шлях. «Наша Ніва» будзе першай пісаць пра ўсе гэтыя падзеі.

Падпіска з сакавіка па чэрвень каштует:
для менчукоў на шапік ці краму «Белсаюздруку» 944 рублі (на месяц — 236 рублёў);
звычайная на пошце ці ў «Белсаюздруку» 1024 рублі (на месяц — 256 рублёў).

Калі ж набываець газету ў тым самым шапіку і плаціць штодыння, дык гэта Вам абыдзеца ў 1360 рублёў (з 1 сакавіка цана газэты ў раздробным продажу дасягне май 80 рублёў, і будзе далей расці). Хто падпісваецца, той заашчаджае 416 рублёў.

Дык падпісвайцесь! Падпісны індэкс 63125. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, у любым шапіку «Белсаюздруку».

Рэдакцыя

У ГЛУСКУ СТРАЙКАВАЛІ

У Глуску прадпрымальнікі страйкалі да 8 лютага — як тая, што гандлююць на рынку, так і ўладальнікі камэрцыйных кіёскі. Страйк быў вельмі арганізаваны. На ранцы глушчане пільнавалі на ўваходзе ў рынак, каб не дапусціць зрыву масавай пратэсту нейкім, калі б знайшліся такія, несвядомымі мясцовімі нетутэйшымі гандлярамі. Урэшце яны дабіліся прыёму ў намесніка райвыканкаму У. Аднамаха і ў кіраўніцтва падтакавай інспекцыі. Дамовіліся, што іхнія прэтэнзіі будуть разглядацца на наступнай сесіі раённай рады дэпутатаў.

Глускія прадпрымальнікі, апроч агульнадзяржавных падаткаў, плацяць яшчэ транспартны збор (2% ад валавага даходу), збор на ўтрыманье бальніц (1% ад валавага даходу) і гарадзкай інфраструктуры (2% ад валавага даходу), падатак на ўтрыманье дзіцячых установаў (5% ад чистага даходу). Гэта ў дабіве прыватнікам (а іх у Глуску толькі на рынку гандлюе пад 30 чалавек). Прадпрымальнікі на супраць пасабляць садкам і паліклінікам, але наўпрост, бо пры цяперашнім сутыцтве яны на ведаюць, куды грошы ідуць — ці то на дзяяцей, ці то на прапаганду ды агітацыю.

У выніку цяпер права гандлюваць, паводле падлікаў уладальніка папулярнае ў Глуску крамкі «Цешчын куток», абыходзіцца ў 100 тысяч новых рубліў у месяц пры тым, што абарот складае каля 10 тысяч у дзень. Што маем у выніку? Маем тое, што гандляры вымушаныя паднімаць цены на тое, што прадаюць. Вось і выйшла інфляцыя ў студзені пад 14% пры пляне ў 4%.

Цікава яшчэ, што акцыя прадпрымальнікаў стала адной з нешматлікіх формаў пратэсту супраць беларускай рэчіснасці, якую не змагла ігнараваць нават афіцыйная мясцовая прэса. Так, глуская газета «Радзіма» і раённае радыё прысьвяцілі гэтому матэрыялам, прычым у іх людзі адзначылі казалі, што ім прадпрымальнікамі патрабныя, ба дастаўляюць ўсё лепшае і таньнейшае, чым дзяржавыя крамы.

Барыс Тумар, Ігар Кірп, Глуск

4 ЛЮСТРА ДЗЁН

ТАЛАКОЮ і БАЦЬКУ ПАБ'ЕМ

Нягледзячы на тое, што хтосьці ўжо пахаваў генэрацыю «40-гадовых нацыяналісту» паміж старонак сваіх літаратуразнаўчых гербарыяў, ідэі колішніе «Талакі», што грунтуюцца на адзіна магчымым і правільным ва ўмовах сёньняшніх дзяржаўнае айтысанітары прынцыпе «рука руку мые», жывуць і перамагаюць. Апошнім пацверджаньнем гэтаму стаўся праект стварэння фільму пад працоўнай назвай «Жыцьці і прыгоды немаладога нацыяналіста», распачаты дэзвумома «прыватным асобамі»: Віктарам Iвашкевічам ды Ірынай Волах (што праўда, «у працэсе» выдавец прафсаюза газеты «Рабочы» і супрацоўніца тэлерадыёкампаніі скарысталіцкі сваё службовас становішча дзеялісткі асабістых мэтай). З 10 дасланных на конкурс сцэнараў фарматна-адпаведнымі было прызнаныя восем. Паводле словаў Ірыны Волах, усе творы пакідаюць па сабе агульнае ўражанье паныласці і пэсымізму — нават адзіная камэдыя, дасланая берасцейскім аўтарам, наскроў прасікнутая чорным гумарам і сканчаеца зыняволеніем галоўных герояў у КПЗ. Першую прэмію журы (у склад якога, акрамя ўжо згаданых, увайшли яшчэ дэзве прыватныя асобы — Валянцін Акудовіч і Уладзімер Арлоў) адзінагалосна вырашыла

Віктар
Івашкевіч

нікому не прысуджана. Затое другой — «заахвочвальнай» (па 300 доляраў) — адзначылі адразу дэзве працы: «Вырак» Юрыя Станкевіча (яго хутка можна будзе пра-

читаць у «Крыніцы» — пра вандроўнага рыцара, які падарожнічае на МАЗе ў пошуках зямлі, дзе можна было бы заснаваць калённю для мільёну съядомых беларусаў) ды «Ланшуг»

андрэя Федарэнкі, які, як сказаў аўтар, не надрукне аніводнае дзяржаўнае выданьне — з прычыны надзвычайнай шчырасці і нецензурнасці (пратое, як даляры псуюць нацыяналісту). Віктар Iвашкевіч уручыў пераможцам адмысловы дыплём ад газеты «Рабочы» і ўзыняў за іх тост. А пасля ўзыняў тост за талаку (з малой літары і без двукосця) — як адзіную реальную сілу. А пасля — за посьпех. Што ні кажы, а палова справы зроблена. Засталася дробязь — зыняць фільм. І хоць, як адзначыў немалады беларускі нацыяналіст Карлас Шэрман, даражэшыя за кіно толькі палёты ў космас, усё павінна атрымацца. Талакой яно і бацьку біць прасьцей.

A.C.

СПОРТ

МОЙРЫ ВЫБРАЛІ ВАЛІЮ

На мінульым тыдні вырашыўся расклад гульняў у 5-й групе адбору да футбольнага чэмпіянату сьвету 2002 году. Прэдстаўнікі Нарвегіі, Уэльсу, Арменіі, Польшчы, Украіны ды Беларусі забілі стрэлку ў варшаўскім гатэлю «Ян III Сабескі». У выніку дўгіх дзбатаў варшаўскіх мойраў высьветлілася, што беларуская футбольная дружына распачне свой цярністы шлях на чэмпіянат съвету 2 верасня матчам у Менску супраць добра знаёмай нам «каманды Дракона» — зборнай Уэльса.

Б Т В А Ч Ы М А Б Е Л А Р У С А

ФАКТЫ, аЛЬБО СЛАВЯНЕ ў ТЭЛЕСКРЫНІ

Субота. Вечар. Гляджу неўкі амэрыканскі трэйлер. Рэклама. Раблю агляд іншых каналаў. Увагу прыцягае канал з птушачкай у левым верхнім кутку. У кадры тэлефон, а па-за кадрам голас. Голос раздражнёна і са страхам вячшае пра нейкіх недавумкаў, якіх нельга дапускаць да тэлеэфіру. Яны, на думку голасу, за паўтары хвіліны (!) акрамя фраз «Жыве Беларусь» і «Свободу политзаключённым!» нічога сказаць ня змогуць.

Мяняецца кадар. На экране гаспадар голасу. Аказваецца, гэта «Азіята», хаця на від і славянін. Да яшчэ не абы-які. Но вячшае на мове самых галоўных славян, хаця і з мясцовыми акцэнтамі.

Пужае далей. Аказваецца, што гэтых недавумкаў нельга дапускаць да эфіру яшчэ ў таму, што яны прыдумалі, быццам паўмільёна тутэйшых людзей з прычыны цяжкага эканамічнага стану краіны зьбіраюца зьбегчы ў эміграцыю. А гэтага ня можа быць, сцьвярджвае вядучы, бо праверана вельмі кампетэнтнымі службамі. І з эканомікай поўны парадак.

У думцы згаджаюся зь ім. Адкуль возьмелацца столькі эмігрантаў, калі 80% насельніцтва —

су. Перадгісторыя гэтай сустэречы да болю вядомая ўсім айчынным аматарами футболу (крыўдныя пары ад валійцаў 2:3 ды 1:2 у мінульым адборачным турніру). Пасля беларусы завітаюць у госьці ў «кэссы заходнія», каб паказаць мясцовым абарыгенам, як трэба гуляць у «пілку ножну». Калі хочам мець квіток на чэмпіянат съвету ў Японію ды Каэрю, трэба выйграваць. Каб выйграваць, трэба падтрымліваць сваіх.

Богусь Біятлянепак

жабракі? У мяне самога засталася пара соцен. А дзе ж гроши на квіток на самалёт, цягнік, аўтобус? На ўладкаваньне ў іншым месцы: жыльё, харчаваньне, на доктара?

Мяняецца кадар. Да вядучага падключаетца яшчэ адзін славянін. Называецца дэпутатам. Ён абураны тым, што гэтыя самыя недавумкі патрабуюць тэлеэфіру яшчэ ў таму, што яны ўпэўнены, што прэдстаўляюць значную частку насельніцтва краіны. А гэтага ня можа быць, бо яны, дэпутаты, выбраны народам, прэдстаўляюць большасць насельніцтва.

Вось з гэтым я ўжо не пагаджаюся. З тae пары, як у 1996 годзе Лукашэнка разагнаў парламент, нікога мы больш не выбіrali. А тыя, каго ён набраў у сваю «палатку», аднаго яго і прэдстаўляюць.

Мяняецца кадар. У кадры вядучы з жахлівым выразам твару. Гэты жах передаецца і мне. Раптам успамінаю, што, мабыць, скончылася рэклама. Пераключаюся на канал з амэрыканскім трэйлерам. І з экрану зноў сыплецца, перакладзеная на мову «старэйшага славянскага брата» fuck you!, fuck you! А можа сапраўды, Азіята?

А.Грыгор'еў, Менск

НАВІНЫ КУЛЬТУРЫ

Рагнеда для дзяшчей

У Тэатры юнага гледача пазначора адбылася прэм'ера спектаклю «Палачанка». Драматург Аляксей Дудараў і рэжысэр Андрэй Андросік вызначылі пастаноўку як «трагічную легенду». Рагнеду іграе Людміла Болкова, а князя Уладзімера — Сяргей Курыленка. Аўтар спэцнаграфіі — слынны Барыс Герлаван, стылізаваная пад старадаўнюю музыку — Уладзімер Кандрусеўчі.

Ізраільскі жывапіс

Галерэя «Брама» наладзіла ў сталічным Доме дружбы выставу шыкоўных рэпрадукцыяў 11 ізраільскіх мастакоў-клясыкаў. Гэбрейскі жывапіс звязаўся толькі ў XX ст. і нават цяпер застаецца даволі маргінальнай звязай у сябе на радзіме, бо супярэчыць канонам юдаізму.

Клясыка

У Швайцарыі выйшлі два кампакт-дыскі ансамблю салісту «Клясык-Авангард»: «Адкрыцці з Беларусі» і «Клясык-Авангард плюс...». На іх — авангардныя творы старых расейскіх аўтараў і сучаснага беларускага кампазытара Вячаслава Кузняцова. Творы гэтага прагучалі 8 лютага ў Залі камэрнай музыки. Паводле словаў кіраўніка адміністрацыі швайцарскага пасольства ў РБ сп. Казэры, большасць беларусаў, якія езьдзяць у альпійскую рэспубліку, — гэта музыка.

Воўчак пайшоў у адстаўку

Старшыня Саюзу кінематаграфістаў Ігар Воўчак пайшоў у адстаўку ў знак пратэсту супраць дзяржаўнае палітыкі, якая прывяла да развалу беларускага кіно. На прэс-канферэнцыі рэжысэр Юры Гарулеў параўнай студыю «Беларусьфільм» з разбамблённым Грозным. За апошнія 4 гады фінансаваныя здынак скарацілася ўтрай, адпаведна зменшылася і вытворчасць. Сярэдняя зарплата на «Беларусьфільме» складае крыху больш за 20 доляраў.

Некалькі цэхаў студыі ўжо зусім не працуяць з прычыны зношанасці абсталяваньня. Сёлета на «Беларусьфільме» не здымаецца ніводная карціна. Канца крывацу на бачна.

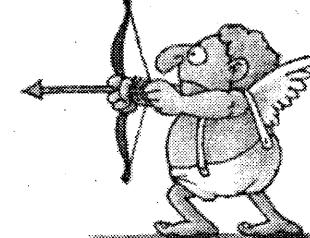
Чужы авангард

У Нацыянальным Мастацкім музее праходзіць выставка графікі мастака-дэысента з колішняй ГДР Гернера Альтэнбурга — ён быў пакараны дўвумі гадамі зыняволенія за перасылку сваіх працаў на Захад. Ягоныя выявы людзей складзеныя з плямаў ці на бору нібыта выпадковых рысак. Калі б у такай тэхніцы працаваў беларускі мастак, у наш Нацыянальны музэй яго б і блізка не пусцілі. А так у адкрыцці выставы А. Сасноўскі, сказаўшы загадкавую фразу пра тое, што Німеччына — галоўны замежны партнёр Беларусі ў галіне культуры.

Юрась Барысевіч

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

Марш Святога Валянціна

Традыцыйны марш Святога Валянціна пачнёцца сёняння а 17—17.30 ад пл. Якуба Коласа. Моладзь са сцягамі — беларускім і эўрапейскім — пойдзе да Опера-тэатру, дзе абяцаюць паўгадзінныя мітынгі з 18.30 да 19.00. Упершыню за доўгі час акцыя дазволена ўладамі.

Аўганцы — за Беларусь

15 лютага вэтэраны вайны ў Аўганістане, сярод якіх мастак Але́с Пушкін і вэтэран спацназу, маёр Барадач, смуткуюць па тых, што не вярнуліся з той паўднёвой вайны. Уладаў не дазволілі ім праводзіць мітынг на Востраве Сілэ́зія калі Траецкага прадмесця, але яны ўсё адно зьбіраюцца ўсклескі там кветкі.

Белая шэррань Баразны

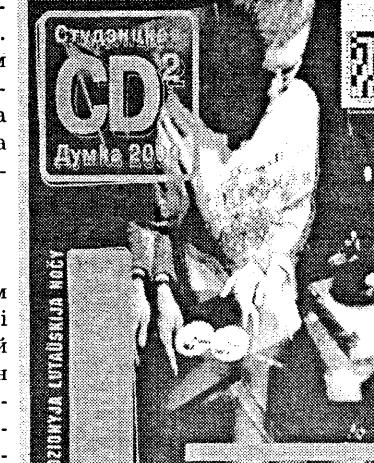
Добры сябар «Нашай Нівы», фатограф Міхал Баразна адкрывае 15 лютага сумесную з Уладзімерам Сулягіным выставу ў Музэі сучаснага мастацтва (а 17.00). Называецца выставка «Белая шэррань».

Сімерць на рэзіве

19-га, у суботу, былая «Рэзэрвация» — вул. Бяды, 4 — ладзіць канцэрт расейскай лайт-гард-коравай групы «Кірпіч», якая выдасць публіцы свае новыя кампазыцыі з альбому «Комунізм» уперамешкую са старымі гітамі. На распале вісліцы «Сонца Маё», «Чудоплан» і іншыя беларускія панк-гі-гопавыя гурты. Квіткі да 19-га — 4 баксы, у дзень канцэрту — 5.

Прэзэнтация «CD»

15 лютага а 18.30 у Беларускім калегіуме прэзэнтуецца на

новы беларускі кампакт-дыск. «CD» — гэта скраічнёне назывы штотমесячнага часопіса «Студэнцкая Думка». Выданыя існавала і раней, але апошнім часам яно вельмі зьмянілася. Як заўважылі ягоныя зъвесткі, распавядуць рэдактары Ірына Віданава ды супрацоўнікі.

Абразы

Выставка старых беларускіх абразоў адкрываецца сёняння а 17.00 на Мастацкім музее.

Французскае кіно з працягам

У палацы вэтэранаў на гэтым тыдні працягваецца круціць кіно французскага рэжысёра Жан-Поля Рапно, а таксама стужкі, якія ён лічыў найбольш вартымі. 15 лютага — самы знаны ягоны фільм «Сырано дэ Бэржэрак» (1990) пад водле Э. Растана з удзелам Ж. Дэпард'е. Знакаміты дуэлянт і пээт Сырано дэ Бэржэрак ды ягоны сябры Крыст'яні какаюць прыгажуню Раксану. Сырано перашкаджае доўгінос, а Крыст'яну — адсутнасць пастычнага талену, але сябры знаходзяць выйсьце з гэтай сітуацыі. 16-га — «Вандруны агэньчыкі» (1963, Люі Маль). Чалавек, які лячыўся ад алькагалізму, вырашае зрабіць сабе смерць. 17-га — «Гусар на даху» (1995, Ж.-П. Рапно). Рамантычная гісторыя італьянскага гусара ды маладой жанчыны, якай спрабуе адшукваць свайго мужа пад час эпідэміі. Пачатак фільма ў 19.00.

Сівірыдава

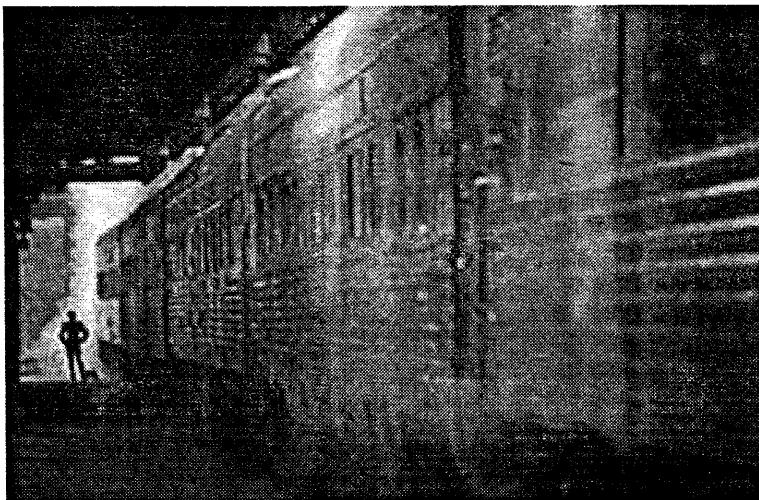
Алена Сівірыдава любіць у інтэрв'ю нагадаць, што вырасла ў Беларусі. Каракуць, цяпер Алена вырашыла цалкам прысьвяціць сябе джазу ды съпяванью ў элітарных клубах. Але во выбраўся на радзіму ў Менск ды 17 лютага ў кіназрэйнай залі «Менск» «жывы» канцэрт дасыць. Квіткі для суйчыннікаў каштую

ЧАТЫРЫ ВАГОНЫ НЯБОЖЧЫКАЎ

Чатыры вагоны-маразильнікі з паштакамі расейскіх вайскоўцаў днімі знайшлі ў Грозным. Трупы праляжалі там з 1996 году, з часоў папярэдняе чачэнскае вайны.

Месца, дзе стаялі гэтыя вагоны, раней належала растоўскай вайсковай лябараторыі, у якой спрабавалі ідэнтыфікація цэлы забітых. У маразильніках знаходзяцца трупы 154 асобаў. Пра гэта ў пятніцу паведаміла расейская тэлекампанія НТВ. Пасыль фармальна замірэння з чачэнцамі пра вагоны забылі. Як і пра сотні іншых расейцаў, што пагінулі тут у тых гады без усякага сэнсу.

Фёра Малікова, намеснік старшыні расейскага Камітэту салдацкіх мачярок, кажа, што гэтае адкрыццё яе ня дзівіць. Бо ў той самай лябараторыі, але ў Растоўске-на-Доне да сёньня замарожаныя і не пахаваныя парэшткі яшчэ некалькіх соцені расейскіх вайскоўцаў. Кошт іх генетычнай экспартызы складае пад паўмілённа доляраў. А гэта ж цана некалькіх мэрсэдэсаў, што паркуюцца ля Міністэрства абароны ў Маскве. Аднак расейскія ўлады не падбаліхват пра тое, каб ходы у брацкай

Вагоны-маразильнікі ў Грозным

магіле пахаваць тых целы, што ўжо не падлягаюць апазнанню.

Нагадаем, што паводле інфармацыі намесніка Генэральнага штабу, генэрала Валерыя Манілава, у новую чачэнскую вайну загінула 1458 расейскіх вайскоўцаў. Камітэт салдацкіх мачярок называе шматкроць большую лічбу. Колькі ж зь іх ужо ляжаць неапазнанымі ў маразильніках, ня ведае нікто.

Што да чачэнцаў, дык іх ніхто ня лічыць. Аднак, усісветная арганізацыя *Human Rights Watch* днімі апубліковала рапорт, у якім прыводзяцца дакументальныя сведчанні 38 расстралаў ні ў чым не вінаватых мірных жыхароў Чачні расейцамі. Пераважна гэта жанчыны і старыя. Што да палеглых маджхаедаў, дык расейскія крыніцы называюць лічбу 10 тысяч.

Г.К.

СЛАБАДАН

Забойствы камандзіра сэрбскіх баевікоў Аркана і міністра абароны Югаславія Пайле Булатавіча прымусілі зноў загаварыць пра крымінальны бялградзкі рэжым і чалавека, які ім кіруе

Некаторыя лічачы гэтага чалавека адзінім адказным за тое, што адбывалася ды адбываецца на тэрыторыі былой Югаславіі. Дык хто ён, Слабадан Мілошавіч?

Адной гадзіны хопіць, каб дабрацца на машыне зь Бялграду да невялічкага мястечка Пазарэвач, знакамітага свай турмой, дзе пасыль другой сусьветнай вайны ўтрымлівалі антыкамуністаў. Бацькі будучага сэрбскага презыдэнта — праваслаўныя сывятары ды школъназ настаўніца — пераехалі ў Пазарэвач з Чарнагоры. 22 жніўня 1941 году, праз год пасыль пераезду, у іхнага сына Барыслава зьявіўся брат Слабадан. Сэрбія ўжо была акупаваная нацыстамі пасыль перавароту, зарганізаванага сэрбскімі афіцэрамі. Яны скінулі ўрад ды анульявалі дамову аб нэутралітэце краіны. Гітлер зреагаваў імгненна — сталіцу Сэрбіі разбомбавалі, і хутка ўся Югаславія была акупаваная нямецкімі, італьянскімі, вугорскімі ды баўгарскімі войскамі. Праз некалькі месяцаў у Сэрбіі пачаліся ажно два паўстанні. Супраць нацыстуў узяўся манархіст, якім кіраваў Міхайлавіч, ды камуністы на чале з Ціта. Неўзабаве паміж імі пачалася грамадзянская вайна, якая хутка захліснула Чарнагорью разам з Босьніяй і Герцагавінай. У часе другой сусьветнай вайны загінула ад 700 да 800 тысячаў югаславаў. Самае жахлівае ў тым, што большасць з іх забілі не нацысты, а самі суйчыннікі.

Мір'яна Маркавіч, жонка Слабадана Мілошавіча — дачка таго часу. Яе маці, якая паходзіла з заможнай сям'і ды вывучаала французскую мову ў Бялградскім універсітэце, закахалася ў студэнта, што займаў высокую пасаду ў нелегальнай камуністычнай партыі. У 1942 годзе ў іх нарадзілася дачка Мір'яна (ці Міра, як яе яшчэ называюць). Хутка яе адправілі да бабкі з дзедам у Па-

зарэвач, каб маці магла патаемна працягваць партыйную працу. Аднак у 1943 годзе маці Міры арыштавала гэстапа. Пасыль таго, як немцы пачалі аднаго за адным арыштоваць партыйных кіраўнікоў, загаварылі пра яе здраду. Камуністы съцвярджалі, што маці Мір'яны расстралілі нацысты, але шмат хто не дзе веры гэтым вэрсіям: хутчэй за ўсё, яе забілі «таварышы», а прайду пра здраду вырашылі замоўчаваць, каб абараніць ейнага каханка, які ўжо стаў генэралам ды героям вайны.

Мілошавічу было чатыры гады, калі камуністы прыйшлі да ўлады. Ён рос у гады нішчынцы, тэрору камуністычнай паліцыі ды татальнае прапаганды. Ягоная маці ўступіла ў партыю. Бацька, якога ўжо пазбавілі сывятарскага сану, не ўступіў, кінуў сям'ю ды вярнуўся ў Чарнагорью, дзе стаў выкладчыкам расейскай мовы. Адольська, відаць, бацькі Слабадана зрабілі толькі адну реч — пайшлі з жыцця, самі сабе зрабіўші съмерць. Бацька застрэліўся пасыль суйціду ягонага вучния, якога ён заваліў на іспыце. Чаму развязвалася з жыццём маці, застаецца невядомым.

Міру таксама кінуў бацька. Ён завёў новую сям'ю, а дачку пакінуў на дзядоў у Пазарэвачы, бацькі яе толькі зредку ды асабліва не гадаваў. Натуральна, Слабадан ды Міра ў школе трymаліся заўжды разам. Яна была больш бойкай, а ён сарамлівы ды малазаўажны. У вясімнаццаць гадоў Слабадан пайшоў у камуністы, сяброўка пайшла за ім. У Бялградскім універсітэце, дзе Слабадан вывучаў права ды сацыял-лігію, будучы кіраўнік сэрбай пачаў узьдымцаца па партыйнай лесьвіцы праз студэнцкія арганізацыі.

Мілошавічу шанцевала ў кар'еры. Праз трэх гады ён ужо працаваў на стаўцы ў партыі як актыўіст, адказны за ідэялічную працу. Ён хутка навучыўся таму,

Слабадан Мілошавіч і Мір'яна Маркавіч

што ў палітыцы варта мець багатага спонсара, каб рухацца наперад на фалдах ягонага фрака. Спонсарам стаў Іван Стамбаліч, што паходзіў з сям'і старых камуністаў. Стамбаліч прасоўваўся ўтару неверагодна хутка, і пасылаў выпускну з універсітету зрабіўся дырэктарам Дзяржархайной энергетычнай кампаніі, ў 1975-м — прэм'ер-міністрам Сэрбіі.

Патрон не забываўся пра

Мілошавіча, Слабадан замяніў Стамбаліча на пасадзе дырэктара

Дзяржархайной энергетычнай кампаніі і, нарэшце, зрабіўся прэзыдэнтам *Beovulka*, найбуйнейшага дзяржархайнага банку. Пры канцы 80-х Мілошавіч зрабіўся кіраўніком ураду замест Стамбаліча, прычым скінуўшы свайго настаўніка шляхам махінацыі.

Як атрымалася, што ягоная кампартыя, якая толькі што заклікала да яднання працоўных усяго сусвету, вокаўненна ператварылася ў шавіністичную суполку? Во Мілошавіч і ўладны клян, на чале якога ён стаў, пастаравілі любой цаной утрымці ўладу. Проста кантролью спэцслужбаў над краінай і манаполіяй на СМІ бракавала, тэрэбіло бы яшчэ ідэялічнае абургуванаванне. А

якай якасці — камуністычнае ці шавіністичнае — ня так ім, зрешты, было істотна. Пад руку трапілася ідэя Вялікай Сэрбіі, яна ў прыгадзілася. Захадеўшы стаць Вялікім, сэрбы страцілі ўсё, што маглі: Краіну, Славонію, Босьнію, Косава, Чарнагорыю. Толькі Мілошавіч застаўся ім.

Алесь Кудрыцкі

Ёрг Гайдэр

АЎСТРЫЯ ЗАМОЛЬВАЕ ГРАХІ

Пасыль больш чым паўвекавых развагаў

АЎстрыя ўрэшце прыняла рашэнне аб выплаце грашовай кампэнсацыі ахвярам нацысцікае агрэсіі. Але шчырасць захадаў аўстрыйскага ўраду падаеца вельмі сумненай.

Xутчэй за ўсё, падобныя дзеянні афіцыйнай Вены былі матаўваныя жаданнем палепшиць свой палітычны імідж, які дужа паспаваўся пасыль фактычнай перамогі на парлямэнцічых выбарах ультраправае Партыі Свабоды. Прынамі, так лічыць мюнхенскі адвакат Міхаэль Віці, што абаране інтарэсы тысячай пасыль вязніцкіх канцлягераў: «Яны старыя, ім патрэбныя гроши, але мы ні ў якім выпадку не прымем падарунак АЎстрыі, якая выкарыстоўвае нас, каб выбіцца з міжнароднае ізялазы». Сапраўды, пасыль таго, як Ёрг Гайдэр — актыўны ўсіхвалічны палітыкі нацысцікае агрэсіі — прыняў наўктыўнайшы ўздел у фармальнай аўстрыйскага ўраду, выплаты палітычнай дачыненіні з краінай звязаныя да мінімуму, а Ізраіль нават адклікаў свайго пасла з Вены, прыгадаўшы «усусветнай сіяніцкай змовы». Аслабіва жорсткую пазыцыю занялі Злучаныя Штаты, ва ўціску не адстае і Эўрапейскі Звяз, хоць пакуль не вядзецца гаворкі пра выключэнне АЎстрыі з гэтай супольнасці. Нягледзячы на тое, што асабіста Гайдэр не займае ніякай пасады ва ўрадзе і ніядаўна папрасіў прарабочніні за свае нацысцікія вязнінкі, магчымасць дастатково жорсткую пазыцыю занялі Злучаныя Штаты, ва ўціску не адстае і Эўрапейскі Звяз, хоць пакуль не вядзецца гаворкі пра выключэнне АЎстрыі з гэтай супольнасці. Нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-першае, толькі права і некаторыя правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-другае, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-трэћае, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-четвёрты, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-пяты, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-шосты, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-сёмы, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-восьмы, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-девяты, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займаюць дастатково жорсткую пазыцыю адносна Раеі ды ейнай экспансійнай палітыкі. У свой час толькі вядомы французскі палітык правага кішталту спадар Лё Пэн, нягледзячы на свае піўтытаў бізнесаў і народу, якія можна ўзяць да падставы, пасыль падаеца вельмі важная для нас, беларусаў. Па-десяты, толькі правацэнтрысцкія партыі Эўропы займа

148 ЗАБОЙЦАЎ ГУЛЯЮЦЬ НА ВОЛІ

Менавіта такую лічбу нераскрытых забойстваў агучыў у мінулы аўторак генпракурор Бажэлка

Гаворка ідзе пра злачынствы мінулага году. Са словаў Бажэлкі, летась колькасць цяжкіх злачынстваў у Беларусі павялічылася на 10,3%, а ўвогуле злачынстваў — на 6,3% (усыгро — 130 тысяч). Прычым цяжкія складаюць палову агульнае колькасці. Але і гэта яшчэ ня ўсё. Міжволі падумаеш пра тое, што ў Беларусі ніколі не было так шмат ахойнікаў парадку, як за Лукашэнкам. Зы іншага боку, ніколі так шмат людзей не судзілі «за палітыку» — за ўдзел у мітынгу ці надпіс «Жыве Беларусь!» на сцяне. Гэта значыць, што сутынцыя са злачыннасцю ў Беларусі пагоршылася радыкальна.

Паводле Бажэлкі, злачыннасць у нас «маладзе»: кожны шосты схоплены злодзея — непаўнолетні. Прычыну генпракурор бачыць у tym, што толькі летась 4 тысячы бацькаў і матаў пазбаўленых бацькоўскіх правоў, а 7 тысяч дзяцей штогод становіца беспрытульнымі. Менавіта яны,

на думку Бажэлкі, і папаўняюць злачынны сьвет. Хоць справа ня толькі ў дзесяцях. Бо расце злачыннасць, да прыкладу, і ў войску. Летась яна павялічылася на 3% за кошт дэзэрціраў і дзедаўшчыны. Амаль на столькі ж паболела злачынстваў і на транспарце.

Міліцыя, як вынікае з дакладу генпракурора, ня толькі разганяе мітынгі і дэмманстрацыі, ня толькі робіць ператрусы ў рэдакцыях незалежных газет, але яшчэ і спрабуе лавіць злачынцаў. Гэта летась знайшла ажно 8 тысяч такіх. Праўда, яшчэ 4 тысячи не знайшла. Не знайшла і 1038 чалавек, што прапалі бяз вестак.

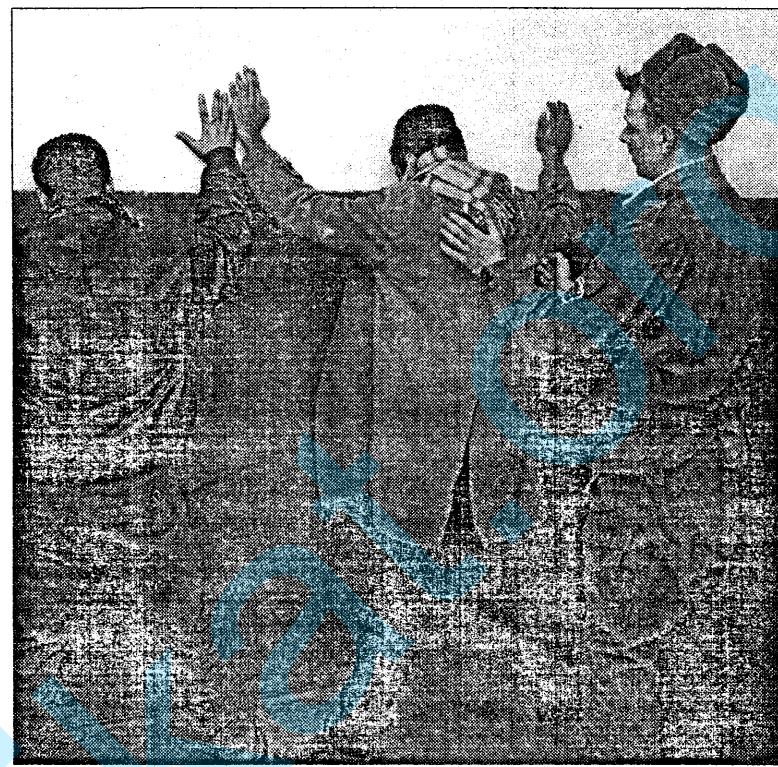
Спрабуе міліцыя і раскрываць злачынствы. Праўда, кожнае чацвертае (35 тысяч) раскрыць не атрымліваецца. Да прыкладу, так і ня высьветлілі, хто зрабіў 148 наўмысных забойстваў за мінулы год, хто ўчыніў 359 разбояў і 25 тысяч крадзяжоў. Бажэлка кажа, што гэта ўсё з-за таго, што позна рэагуюць на злачынствы, значыць,

запазынена ўзбуджаюць справы і, адпаведна, позна пачынаюць расцеследаваць. Сыяды прастываюць.

Сама горш са злачынствамі ў Віцебскай, Менскай і Магілёўскай абласцях.

Казаў Бажэлка і пра хабарнікі ды раскрыладальнікі крэдытаў, але пасля апошніх нашумелых працэсаў, калі пад такія артыкулы крыміналу падводзіліся яўна палітычныя справы няўгодных Лукашэнку гаспадарнікі або апазыцыйных палітыкаў, такія факты ўспрымаюцца зь недаверам. Што там казаць, калі няма эканамічнай свабоды,магчымасці зарабіць сумленна, рэдка хто не «дабірае сваё» — ад калгасыніка да міністра. Во сам такі парадак у краіне. А за руку хапаюць тады, калі чалавек становіца ў перашкодзе. У кожным разе, тут хоць усе жывыя. Гэта вам не 148 наўбожчыкаў, забойцы якіх гуляюць на волі.

Алесь Кебік

СЪЦІПЛАЯ ПРЫВАБНАСТЬ ЗЬЯВОЛЕНЫХ

Зыміцер ГАРБУНОЎ

Вязняй ў Беларусі каля 60 тысячай. Прычым гэта лічба толькі тых, чый прысуд уступіў у законную сілу (розныя «хімікі», «пасяленцы», умоўна асуджаны ў гэту колькасць не ўваходзяць). Рана ці позна вязні выходзяць за браму турмы ці лягеру, маючы ў кішэні даведку аб вызваленіі, судзімасць і прыому злосці на ўесь амаль навакольны съвет...

Недзе напрыканцы 94-га году я размаўляў са знаёмым съледчым, які перад тым браў удел у нейкай высокай нарадзе па іхных службовых пытаннях. Апрача іншага, там зачыталі закрытую статыстыку, зь якой вынікала, што кожны сёмы грамадзянін Беларусі мае судзімасць. Патрабавалі нейкім там чынам зъмяніць гэтыя сумнівы лічбы. Съледчым аўцікал судовую реформу, падзел службай «па інтарэсах»... Ага! Зараз. Рыгоравіч тады ўжо пакаштаваў смак улады, і, як цяпер вядома, у ягоных плянах высьпявала зусім іншае.

Сёння, калі гэтае, ужо кан-

чаткова закрытая статыстыка і зъмянілася, ды толькі ў бок павелічэння. Паводле маіх падлікаў, маем ужо мала да чвэрці судзімага насельніцтва. Магчыма, неўзабаве будуть называць нашу Беларусь краінай патомных криміналінікаў.

Але я хачу сказаць пра іншае. «Крыміналінікі», «зъявленыя», «вязні», «зэкі»... Хто яны? Што яны сёньня ў Беларусі? Чым жывуць і дыхаюць?

Дагэтуль у вачох беларускага грамадзтва ствараўся і ствараецца вобраз вязняй — стопрацентовых вылюдкаў. Зрэшты, дзе таму вобразу стварацца, акрамя жоўтага pulp fiction у выглядзе шматліка-безблічных «Частнога детектива», «Версии», «Кримінальнага обозрения»... Хіба што яшчэ зь міліцыйскіх зводак у афіцыйных дзяржаўных выданнях.

З «вязнямі сумленья», здаецца, усё ясна. Кожны съядомы беларус добра ведае пра вандроўкі за краты Адамовіча, Шыдлоўскага, Мельнікава, Севярынца ды іншых з гэтага радовішча, кожны ведае «дэмантранта-рэцыдывіста» Шчукіна. Пра іх дбае АБСЭ, «вікі-кліянэр», Human Rights-Watch з International Amnesty. Але я пратых, пра каго ніколі не паведаміць бюлетэн் Хартыі-97, «Народная воля» і «Наша Ніва». Магчыма, гэта ўжо і ня нашы грамадзяніне?

Забойца

Васіль Н., 32 гады, задушыў свайго суседа шнуром ад лядоўні «Менск-15» «у часе раптоўна ўзынікай сваркі пасля сумеснага спажывання алькагольных напояў». Астаратне ўжо было лёгкай спажывай мясцовых пінкertonau.

Рэч вось у чым. Калі съцюдзёна цела Васілёвай ахвяры ляжала ў трупірні, тамтэйшыя «экспрэты» (вядома, у стане пэрманэнтнага taken-away) ужо амаль зрабілі заключэнне, што съмерць наступіла «ў выніку спажывання сурагатнага алькаголю ў колькасці, несумеснай з жыццём». Але тут зьявіўся побач гэты студэнцік-практыкант і звырнуў увагу на стронгуляцыйную баразну на шыі нябожчыка ды зламаны нейкі там пад'язычны храпч. Астаратне ўжо было лёгкай спажывай мясцовых пінкertonau.

Разбойнік

Сяргей Н. жыхар сталічны, былы кіроўца. Звонку нагадвае Дэнілі Віта, толькі рашткі валосі сівія. Паводзіны тоесныя выгля-

ду. Калі пасля гарбатнага «ўколу» пачынае распавядаць пра свае аўтапрыгоды на дарогах былога Саюзу, кумпанія слухаючай вальца са съмеху. Атрымаў шэсць гадоў за разбойны напад. Вяртаўся з сябрамі з камандзіроўкі цяніком. Як заўсёды, гарэлка. Як заўсёды, не хапіла. Вырашылі абмняніць колькі «баксаў» у двух каўкацаў-мянялаў, што соваліся па вагонах, раз-пораз парушаючы Дэкрэт №1.

Каўказцы скарысталіся магчымасцю крыху зарабіць на нецвярозных абарыгенах і ашукалі мужыкоў тысяч гэтаў на дзвесці «зайцоў». Падман быў выкрыты амаль адразу. Добрачыліва і выключна ў выхаваўчых мэтах сябры разబілі гэтыя дзве бессаромныя вусатыя храпы ды высьпяткамі выштурхалі мянялаў зь цягніка на бліжэйшым прыпынку.

Нашия «вяяры» не ўлічылі таго, што «дзеці гор» організавалі зь мясцовыми транспартнымі міліцыянтамі нешта падобнае да таварыства з амежаванай адказнасцю на ўзаемна карысных пачатках. Як вынік — арышт «цёпленькіх» на наступным прыпынку за разбойны напад. Суд — прысуд — зона...

Зараз Сяргога з асалодай назірае ў тэлевізары, як фэдэралы прасуюць цяжкі артылерыйскія чарговыя Карамахі.

Злодзей

Руслан Ш. з-пад Гомеля, як пайшоў яшчэ ў савецкае войска ў 91-м, так дагэтуль ня вернецца ніяк дадому. Ненавідзіць тое, што дрэнна ляжыць, бо ня здolны прайсці міма, душа баліць. Між тым, паважае прыватную ўласнасць і ніколі нічога ня краў з гэтага радовішча. Ягоны ахвяры — вайсковы маёнтак, калгасна-саўгасная ўласнасць, крамы спажывецкай кааперацыі. Вось і бадзяеца ўжо восем гадоў — спачатку «дызэль»* на Масюкоўшчыне, потым «абшчак», цяпер — «узмоцнены». Цікава, што ўвесь час яму адмняніць прысуды, бо ўсплываюць новыя эпізоды крадзяжоў. Год скінуць — два на-кінуць. Ці наадварот. Тут у калёніі ён змучыў увесь спэцадзел, які адсочае зъмены ў прысудах вязняў.

Цяпер ён робіць файныя рэчы з дрэва. Увогуле, на такіх трываліцца мясцовай вытворчасці мэблі. Але вельмі не шануюць операупанаважаныя.

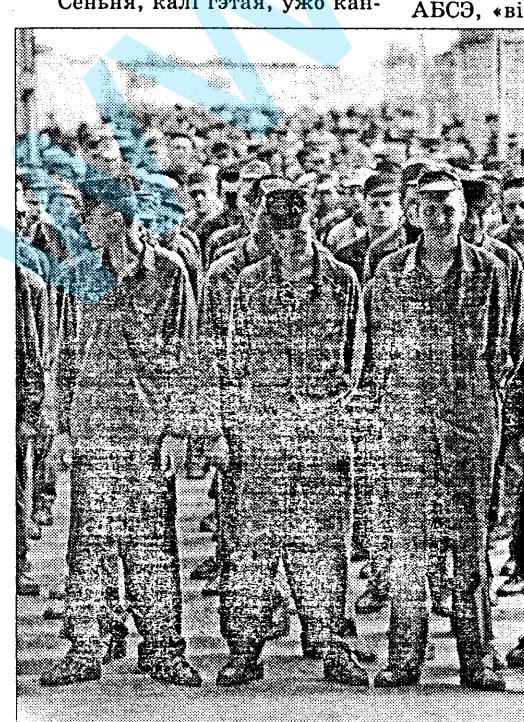
Руслік неяк кажа мне: «Матуху вельмі шкада... Ведаеш, аднойчы перад войскам ледзь не забіўся на мататыкле. Цудам жыць застаўся. Зараз думаю, лепей памёр бы тады ў больніцы. Мама ўжо даўно адпакала б па мне, і ўсё б забылася. А так... Ужо ня веру, ці прыйдзе калі мой дэмбель».

Засталося яму паўтара гады, калі нешта не адкапаюць зноў.

***

Зразумела, што a priori, згодна з Канстытуцыяй-94, мы пазбавілі гэтых людзей права ўдзельнічаць у выбарах. Дрэнна ці не — іншае пытаньне. Але ёсьць і іхнія дзецы, бацькі, сваякі, сябры, уплыў на якіх з боку зъявленага цягніка нават уяўць. На маю думку, мы не такая вялікая краіна і не такі вялікі колькасна народ, каб грэбаваць гэтым пласцом і не заўважаць яго.

*дысцыплінарны батальён.

ПЕРШЫ ГОД НА СВАБОДЗЕ

Замест пасъляслоўя да турэмнага дзёньніка

Аляксей Шыдлоўскі

...Прайшоў амаль год з таго дня, як я выйшаў на Свабоду. Навокал не зьмянілася абсалютна нічога. Ну, хіба якія дробязі. Толькі больш шэрымі сталі навакольныя фарбы і твары пэнсіянэр у крамах, батоны ў крамах ды каторы год нефарбованая падлога ў кватэрах. Беларусь як быццам сціраеца пакрыху: колеры, лепшыя людзі, краіна...

Я і зараз, як 11 месяцаў таму, ня бачу іншага выйсьця з сътуцьці, акрамя як змаганье на скону. Змаганье якім заўгодна чынам і якім заўгодна сродкамі: са зброяй ці без, на вулічных акцыях ці праз прэсу. Рана ці позна перамога прыйдзе.

«Ты вельмі зьмяніўся», — гэта амаль ува ўсіх такія слова зъялятлі з вуснаў пасъля сустэрэчы ды размоваў са мною — ужо іншым, «пасълятурэмным». Сапраўды, турма мняе людзей у значайнай ступені. І чым больш працяглы час ТАМ, за плотам, тым больш шанцаў зьмяніцца значна.

Але, цікава, турма толькі ўзмасцяне тыя якасці, якія ў чалавека былі. Калі ты быў моцны духам — станеш, як камень. Калі ж быў сълюнцем, дык прыйдзеца ца табе за кратамі цяжка, а гэта прыгніце, прыб'е, закамплексуе цябе яшчэ больш, і станеш ты горшым за ранейшага.

Многія выходзяць, як ні дзіўна, значна больш дужыя і

фізычна. Вольнага часу дастаткова, і яны кампенсуюць гэта заняткамі бодыбілдынгам, за дойгі гады нарочычаючы сабе вялізныя цягліцы.

Але самае галоўнае ўсё ж — выйсьці адтуль чалавекам незламным. «Ты зьмяніўся», — мне кажуць тыя, хто ведае, што я сядзей. Але яны ніколі не казалі, што на мне бачна, што я — зэк. Я ня вынес з сабою ні гэтага жаргону (я яго, вядома, ведаю, але ж ніколі не карыстаюся), ні нейкіх звычак. Адзінае, што як ні імкніўся я выйшыць турму з саўні — ня змог. Мая дзялчычна скардзіцца, што я сядрд ночы ўскокаў ў халодным поце. Так, я зноў быў там.

Перажыўшы ѹ асэнсаваўшы ўсё, я тым больш паважаю людзей, што выйшлі на волю незламнымі і здолелі пачаць жыцьцё нанова, з чыстага аркушу.

Я выйшаў на Свабоду год таму. Усяго. А здаецца, прайшла цэлая вечніцца. Тут ён, час, ляціць не спыняючыся, а за кратамі дзень раз-пораз здаваўся даўжэйшым за ўсё раней пражытае.

Год пасъля... Як я не хацеў бы зноў трапіць за краты ні на месяц, ні на дзень, ні на ноц! Але, ведучы перадтурэмны лад жыцьця, — не гарантую сабе гэтага. Дый ніхто ня можа гарантаваць.

Памятаю, як увесені 1998-га, за 3 месяцы да вызвалення, чакаў сънегу. Я чакаў яго, паглядаючы ў вакно, чакаў пры кожным выхадзе на прагулку. Я, здаецца,

не чакаў так лістоў з дому, як гэта сънегу. Я ведаў, што калі будзе выходзіць, навокал будзе сънег, і таму ён атаясмліваўся ў мяне са Свабоды. Зрэштада, аднойчы я прачынчыўся і ўбачыў, што сънег ўсе ј выпаў. Была пятая раніца, астатнія вялізныя спадыніца, выйсьці ня першым. Там сапраўды была зіма. Напружанае паветра і разьбітая крышталевая цішыня. Кінуты на падлогу аксаміт сэрца і ўпартая вера ў вызваленне. Я адчуваў сябе свабодным на хвіліну, на паўхвіліні, але раптам прыйшло адчуваўнне таго, што хутка будзе пад'ем, і шэрэя зэкайская маса выпаўзе на двор і патопча гэтыя белы, чисты, свабодны сънег.

І без таго замарожанае адчуваўнне Свабоды атрафуецца зусім. Так бывае, калі цягнеш руку, а адчуваеш сълёзы. Крычыши, а ў адказ толькі съмех. Па белым сънезе — буднімі ботамі. Адно я ведаў — трэба рабіць тое, што лічым патрэбным. Зіма — гэта толькі тры месяцы, а жыцьцё — проста гады, звязаныя ўспамінамі. Галоўнае — ведаць, дзеля чаго. Па сънезе. Ботамі...

Пасъля я чакаў Свабоды. Сны блыталіся з рэчаінсцю. Рэчаінсць забівалі адным позіркам. Але я ўжо прайшоў гэта. Проста я ў Беларусі. І яна пакуль жыве. І я ня маю права здацца, ня маю права съсыці.

Турэмны дзёньнік Аляксея Шыдлоўскага друкаваўся па частках у бюлетэні праваабарончага цэнтра «Вясна-96» «Права на волю» і мае зьяўліца цалкам у адным з нумароў часопіса «Arche» ў гэтым годзе.

шыў прадаць свой пісталет.

Яшчэ год назад горад трымець: людзей забівалі з пісталета, але ня кулямі, а мэталёвымі шарыкамі. Абодва забойцы былі злоўленыя, цяпер судзяць, але аднаго, другі памёр за кратамі. Міліцыя патлумачыла, што ў яго здарылася заражэнне крэві. Аднак выглядае на тое, што яго напросто збілі на горкі яблык турэмныя наглядчыкі. Нездарма ж з гэтай нагоды распачатая крыміналная справа, съледзства вядзе ажно рэспубліканская праукратура. Так што перад судом стаў толькі адзін С. Пухаў, якому 26 гадоў. Напарнік забіл 13 (!) чалавек і зьдзеснілі яшчэ больш за паўтара дзесятка цяжкіх злачынстваў.

Сяргей Максімовіч

СТРАЛЯНІНА Ў ГОРДНІ

Двое братоў А. — 32 і 30 гадоў — падстрэлілі раніцай у 5.30 па суботу. Гэта адбылося на прыступках Палаца хімікаў, у якім знаходзіцца начны клюб «Флінт». Першага забіл на месцы ў галаву, другога цяжка параніла, куля трапіла паміж шыіных пазванкоў.

Сесьці ў свой джып з дзяўчынай ім так і не давялося. Забойца з напарнікам зьніклі.

Штосьці падобнае адбылося ў горадзе ў чэрвені 1997 г., калі ў самым цэнтры, на Савецкай плошчы, у белы дзень на вачах публікі застрэлілі аднаго ў паранілі дру-

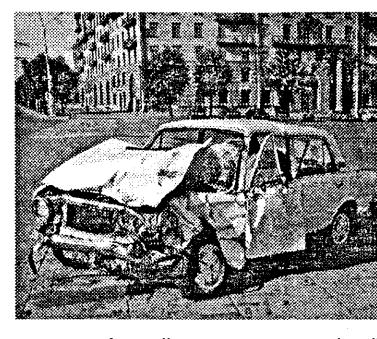
гога маладога мужчыну. І тады, і цяпер, кажуць, — крыміナルныя разборкі. Два гады таму таксама навідавоу на вул. Ажэшкі забойца гнаўся за Ю.К. — страшынём татарскага таварыства — страліў у яго, таксама ў краме. Цяжка паранены, той некалькі дзён быў неўпрытомны, а потым памёр. У «НН» пра гэта пісаў бацька забітага. Усё адбылося за якіх 200 метраў ад будынку абласной міліцыі. Забойца зьнік. Перад тым ён забіў у кватэры жонку Ю.К. і сымяротна параніў немаўля. Злачынца празь некалькі месяцаў трапіўся міліцыі ў Бабруйску, дзе выра-

браниявымі дзіўярыма, і, безумоўна, чытаў Пялевіна і «Arche».

Актрыску ён павёў у кабачок «Грунвальд», што асцыявалася ў яго з вытанчанасцю густу, і ўвесічечар расказваў ёй анекдоты пра «новых расейцаў». У яе вачах ён быў «дырэкторам съвету».

Наступную сустэрэчу ён прызначыў ёй у боўлінгу.

Праз месяц яна сказала былому каханаму, што ім трэба адпачыць адзін ад аднога і што яна сыходзіц пажыць да маці. Канеч-

сэдэс», і жыў, вядома, у вялікай

кватэре на Праспэкце за

каляндар

16 лютага 1925. Нараціў беларускі пісьменнік Іван Навуменка, аўтар цэлай палічкі кніг. Гэта ён некалі гукаў у залю пісьменніцкага пленуму: «Ан, хто з вас піша лепш за Навуменку?». Ка-жучы, быў «лес рук».

19 лютага 1775. У Лівонія, у порце якога знаходзілася расейская эскадра, прыяжджае «князёўна Тараканава». Хто яна была насамрэч, дакладна невядома і

дагэтуль. Ейнае імя ахутанае шматлікімі легендамі. Паводле адной з іх, яна паходзіла са знанага славянскага роду. У 1772 г. яна пад імем Элеанора Уладзімірскай прыяжджае ў Парыж, дзе знаёміца з Міхалам Казімірам Агінскім, пасланнікам нашай краіны пры вэрсаліскім двары. Менавіта Міхал Казімір пераканаў маладую жанчыну (яна мела тады 22 гады) на небясьпечную авантuru: аўсіцці сябе дачкой быў расейскай імпэратрыцы Лізаветы Пятроўны і заявіць права на расейскі трон. Чамусцы Агінскіх хутка пахаваў сваю ідзю. Але ў 1773 г. Элеанора Уладзімірская знаёміца з Каралем Радзівілам (Пане Каханку), якому распавідае пра авантuru, апошні абяцае дапамагчы, і ў сънечні таго ж году Элеанора Уладзімірская урачыста забічае сябе Лізаветай II. Але нешта не спрацавала ў пляне Каралея Радзівіла, які пакінуў жанчыну, і тая пачынае дзеяніцаць на сваю рэзыку. У студзені 1775 г. яна знаёміца з графам Аляксеем Арловым, які абяцае дапамагчы ёй стаць расейскай імпэратрыцай. Гэтае знаёмства стала фатальным. Граф Арлоў быў верным служкам Каярыны II. 19 лютага Элеанора Уладзімірская разам з графам прыяжджае ў Лівонія, дзе знаходзіліся расейскія караблі. Арлоў пераканаў маладую жанчыну, што варта ёй ступіць на адзін з караблёў, і расейскія маракі адразу ёй прысягнуць. «Лізавета II», што закахалася ў Арлова, канечне, верыць яму. 21 лютага яна падымаецца на борт «Трох ярархў», спадзяючыся на пышную сустэрэчу. Аднак замест прысягі не раздумаў арыштаваці і прапратыры месцы прывезылі ў Пецярбург, дзе кінулі ў турму. Згодна з той жа легендай, турма была пабудаваная

імпэратрыцай Лізаветай якраз для сваёй дачкі. Кім была князёўна Тараканава насамрэч: сапраўднай дачкай Лізаветы ці самазвалкай, невядома. Яшчэ адна таямніца і нашай гісторыі таксама.

У 1550 г. у французскім гарадку Асоне нараджаецца Жак Маржэрэ, французскі афіцэр-авантурнік. У 1600 г. ён запісваецца добраахвотнікам у расейскую армію, у 1605 г. удзельнічае ў баях з войскамі Ілжэдзімітрыя I, а праз некалькі тыдняў ужо ачольвае адзін з ягоных атрадаў. У 1606 г. выехаў у Парыж, дзе праз год выдаў мэмуары «Стан Расейскай дзяржавы і Вялікага Княства Масковіі», у якіх апісвае расейскую смуту, тагачасныя палітычныя падзеі і вялікія пасольства канцлерыя Ліва Сапегі ў Москву. Потым Жак Маржэрэ вярнуўся ў Расею, дзе далучыўся да Ілжэдзімітрыя II, а потым служыў у войску гетмана Рэчы Паспалітай Жалкеўскага. А мэмуары, між іншым, перавыдадзены па-расейску.

У 1950 г. арыштоўваючы прафашча па рафарії ў Мядзведзічах, ксяндза Вацлава Пяントкоўскага. Ён быў асуджаны са стандартным аўнівачаннем, як «агент Ватыкану», і высланы ў Казахстан. У 1956 г. к. с. Вацлава вяртаецца ў Мядзведзічы пад Ляхавічамі. Недахоп каталіцкіх сьвятараў у Беларусі і адсутніцца духоўных наўчальных установаў прыводзіць к піяніцкага да рызыкоўнага кроку. У 70-я гады ў сябе ў дому ён адчыняе падпольную сэмінарю. Маленькі кабінет быў абсталяваны пад аўдыторыю, пісмовы стол выкарыстоўваўся як прафесарская кафэдра. Маладыя людзі, якія дзесьці вучыліся ці працавалі, але жадалі стаць сьвятарамі, у вольны час прыяжджаюць у Мядзведзічы, слухалі лекцыі к. с. Пяントкоўскага, раніцай ішлі ў касцёл, дзе бралі ўдзел у службе. Айцеп Вацлава выкладаў гісторыю касцёлу, кананічнае права, этику, межкіе мовы і... маркісція-ленінскую філізофію (трэба ж ведаць вучэньне антыхрыста!). У кутку кабінету стаяла фігармонія, на якой ён вучыў граць будучым сьвятароў. Пасля ў Мядзведзічы прыяжджалі ксяндзы і экзамэнавалі слуханікі. Выпускнікі нават праходзілі «практику» ў парадкіях. Потым яны давчаваліся ў Рызе й Коўне або таемна пасъвячаліся ў капланства. За пяць гадоў ксёндз Вацлав Пяントкоўскі выхаваў і выпушыў блізу дзесяці чалавек, якія зрабіліся самастойнымі сьвятарамі. Вось такі подзывіг звычайнага сьвятара, які да сваёй смерці ў 1991 г. працягваў сумленна служыць людзям. Пра яго можна прачынць у книзе Адама Глябовіча «Касцёл у няволі».

Алег Гардзенка

Гэтую гісторыю я пачуў ад свайго сябрука ў форме тэатральнай плёткі. Але гісторыя мала нагадвала плётку. Гэта быў хутчэй сюжэт для гарадзкога раману пра любоў.

Ён быў на гаршы актор лепшага стаўнага тэатру, яна слухала актрыскую тамсама. Ён любіў сцэну ўсе, яна, вядома, любіла тое самае.

«НАША НІВА», НА ЖАЛЬ, ЖАЎЦЕЕ...

Адкрыты ліст

Заснавальніку газэты «Наша Ніва» Паўлу Жуку, галоунаму рэдактару Сяргею Дубаўцу, кірауніку Беларускага аддзялення Радыё Свабода Валянціну Жданко

Шаноўнае спадарства! дап'ял уласнаму выданью. Бодалікам незразумела, калі нават у адным нумары (№5 за 2000 г.) на адной старонцы («Радыё «Ня- воля», с.2) старажытны беларускі горад пішацца як «Смургонь», а ўжо праз некалькі старонак (Каліндар Алена Гардзенкі, с.8) той самы горад пазначаецца як Смаргонь ды нават узгадваецца пра Мядзельска-Смаргонская архітэктура. Расчараўаныя прымусы задумацца пра сучасны моваабарончы дыскурс, ягоную гісторыю і наступстві. У выніку я напісаў пра паталёгію моваабарончага дыскурсу, якія, на маю думку, нанеслі велізарную шкоду справе нацыянальнага вызваленія і прысягваюць нечынні пагрозу аўтарытету беларускай літаратуры й палітыкі. У артыкуле і выступе я ня толькі не крытыкаў ТБМ і асабіста сп. Трусаў, але і наўпрост хваліў — дастатковая перачытаць публікацыю. Чаму ж яны перанялі крытыку на свой адрас? Найперш, мабыць, таму, што маюць наўмёту самыя стратэгіі дзеяния, якія я кляймлю, але ня толькі таму. Пра гэта ніжэй. Калі сп. Трусаў атаесамляе стратэгію сваёй арганізацыі з стратэгіяй тых моваабаронцаў, якіх я крытыкую, было б цікава пачуць ягонае бачаньне акрэсленых у майстрыку проблем. На жаль, адказ сп. Трусаў пабудаваны на прынцыпе «Сам дурны» і перацягваны ўсюгі з проблемай на асобы, з галоўнага на дробяці. Дык я пацярпіаў тутака сфермульяваць сваю трывогу яшчэ раз як мага больш ясна ў спадзеве быць ня толькі прачытаным і парыраваным, але і абдуманым.

На вялікі жаль, да гэтага хайрусу апошнім часам далучалася і такая калісці паважаная газета, як «Наша Ніва», што дэкларуе сябе пераемніцай першага беларускага газеты. Сыпярша на ейных старонках зьяўляліся абразыўныя допсы маладзёнаў, небудзь чытаць сваю газету, а якім часам бракавала съмеласці ў падпісанаца ўласным прозъвішчам. А зараз, мабыць, прысьпей час і для «Цяжкіх гармат».

Так, у пятym нумары «НН» з гэты год зьявіўся матэрыял Андрэя Дынько «Хто не зъяніўся ці што не зъяніліся», прысвечаны імпрэзе, якую ладзіла ТБМ з нагоды 10-х угодкаў ад прыняція Закону «Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь». У сваім артыкуле аўтар зъяніважлівым, нават зъдзеклівым чынам распавядае пра ўсе выступы, што гучалі на той урачыстасці. Асаблівы ўдар прышоўся на былых кіраунікоў ТБМ, вядомых беларускіх пісьменнікаў і грамадзкіх дзеячаў Ніла Гілевіча і Генадзя Бураўкіна. Разам «дасталася на арэхі» і Міхаілу Чыгіру, Саюзу Пісьменнікаў Беларусі і нават газэце «Народная воля».

Не абылося і без съядомых хібаў ды недарэчнасцяў. Прыкладам, цытуючы мовы, спадар Дынько піша: «...наша Заяц, былая вучаніца 9 класа», як прадставіў яе Алег Трусаў. Ці то ў карэспандэнта газеты кепска са слыхам, ці што іншае, але ж я прадстаўляў аўтарку «Малітвы за беларускую мову» Марыю Заяц як «Маша Заяц» інікінай. Яшчэ прыклад. Рэдактар газэты ТБМ «Наша слова» Станіслаў Суднік ніколі не быў прадпрымальнікам, як ствараў Сяргей Абламейка! Напіша А. Дынько, у адрозненіне ад заснавальніка «Нашай Нівы», «Наша слова» трэці гед запар выдаецца на ахвяраваныні беларусаў з усяго свету. Дарэчы, съпсы ахвярадаўшы друкуюцца ў «Нашым слове» рэгулярна, як і

што ж да «шматлікіх памылак» маўленыя, якія гэтак старава, як тых «вшывых блахаў», збіраў спадар Дынько на вечарыне, то я паразіў бы яму, а таксама спадару галоунаму рэдактару «НН» большае ўвагі на-

ВОДГУКІ

СПРАВА НАША І МАША ЯШЧЭ РАЗ ПРА ХВАРОБЫ БЕЛАРУСКАГА МОВААБАРОНЧАГА ДЫСКУРСУ

З чаго нарадзіліся той артыкул у «Нашай Ніве» і выступ на радыё «Свабода»? Я чакаў пачуць на ўрачыстым паседжанні думкі, а пачуць штампы, хацеў съвежага аналізу, а пачуць знаёмыя з дзяцінства заклённыя і праклённыя. Расчараўаныя прымусы задумацца пра сучасны моваабарончы дыскурс, ягоную гісторыю і наступстві. У выніку я напісаў пра паталёгію моваабарончага дыскурсу, якія, на маю думку, нанеслі велізарную шкоду справе нацыянальнага вызваленія і прысягваюць нечынні пагрозу аўтарытету беларускай літаратуры й палітыкі.

У артыкуле і выступе я ня толькі не крытыкаў ТБМ і асабіста сп. Трусаў, але і наўпрост хваліў — дастатковая перачытаць публікацыю. Чаму ж яны перанялі крытыку на свой адрас? Найперш, мабыць, таму, што маюць наўмёту самыя стратэгіі дзеяния, якія я кляймлю, але ня толькі таму. Пра гэта ніжэй. Калі сп. Трусаў атаесамляе стратэгію сваёй арганізацыі з стратэгіяй тых моваабаронцаў, якіх я крытыкую, было б цікава пачуць ягонае бачаньне акрэсленых у майстрыку проблем. На жаль, адказ сп. Трусаў пабудаваны на прынцыпе «Сам дурны» і перацягваны ўсюгі з проблемай на асобы, з галоўнага на дробяці. Дык я пацярпіаў тутака сфермульяваць сваю трывогу яшчэ раз як мага больш ясна ў спадзеве быць ня толькі прачытаным і парыраваным, але і абдуманым.

Але спачатку мушу адказаць на шэраг канкрэтных заўваг сп. Трусаў.

Пра Марью Заяц. Скажам проста, я ніколі ня чуў, каб беларусачку звалі «Машай», дык і падумаў, праз падабенства гукаў, што мова пра «нашу Заяц» (вельмі, дарэчы, ласкавы й тутэйшы зварот). Больш звыклыя мне памяшальні-ласкальныя формы імені Марыя — Маня, Марыся, Маруся, Марыйка і г.д. Самога аўтара гэтага артыкулу ласкаў называлі Андрэйкам або Андрэем, але, пагадзіцесь, «Андруша» гучала б трохі камічна.

Пра «зъяніважлівы, нават зъдзеклівы» расповед з асаблівым ударам па Гілевічы й Бураўкіне. Мова, мабыць, пра цытаты з выступаў. Дык гэта ж цытаты, гэта ж ня з прыдумай. Цытаты проста рэканструюць дух і лад мысленія прамоўцы. Стасоўна сп. Гілевіча я канстатаваў факт, што «ён зачытаў свой 10-гадовай даўніны выступ», і нічога болей. Калі сп. Трусаў лічыць гэты факт абуральным, хай напіша адкрыты ліст сп. Гілевічу. Я яго гэткім не лічу, але ўважаю сымптомам, пра што й напісаў у разагах. Крытычны зарад артыкулу — не ў расповедзе, але якраз-такі ў рэфлексійнай частцы, якую сп. Трусаў ігнаруе.

Пра памылкі мовы. Прыкра, што яны ёсьць і ў «Нашай Ніве». Найбольш іх — на інфармацыйных палосах, рыхтаваных літаральна за пару гадзін у нядзелю перад самай здачай нумару ў

друк. Іншы раз, дзеля апэратыў-насьці падрыхтоўкі; карэктарка не чытае іх. Затое «НН» па апэратыў-насьці апярэджае, скажам, панядзелкавы ж нумар «Беларускай деловай газеты» ці «Беларускай газеты» — чытачы, думаю, ацанілі гэта ў нумарах, дзе мова была пра Марш Свабоды, украінскія прэзыдэнцкія выбары, з'езды БНФ, прызнаныне талібамі незалежнасці Чачні або рок-каранацію. Імкненне рабіць газету больш апэратыў-нароўніцай — гэта і ёсьць абарона беларускай мовы ў нашым разуменіні. Калі, хто зазірае ў выходныя звесткі, заўважыў, што той нумар мы здалі ў друк пад другую гадзіну ночы.

Сп. Трусаў, узяўшыся раўняць, паказаў найперш тое, што «НН» і выступаўцы на імпрэзе ТБМ робяць не адны тыя самыя памылкі. У нас гэта абпіскі і варытыў-насьць, абумоўленая адсутнасцю нарматыўнага слоўніка пад клясычны правапіс, тады як частка выступаўцаў на ўрачыстасцях гаварыла зусім не зъяніважлівым, як з тонкім гумарам заўважае сп. Трусаў, а з вельмі нават выразным расейскім дамешкам, які выдае расейскіе мысленіне ў галавах выступаўцаў. Зрэшты, ці могуць быць адноўкавыя патрабаванні да Таварыства, адна з мэтаў якога — ахвяры — ахвяры таго рытаграфічнага дыскурсу, што адкыніў свой час і сустракае неразуменіне і здранцівеньне грамадства. У тым артыкуле я хваліў ТБМ (як і Чыгіра), хваліў за тое, што ён ёсьць, і за тое, што ён не да спазнанія перамяніўся да лепшага літаральна за апошні год (прынамі ў Менску, дзе мы гэта назіраем асабіста). Гэта напэўна адбылося дзякуючы таму, што арганізацыю ўзначаліў сп. Трусаў, а таксама з-за нейкіх аб'ектыўных чыннікаў, пра якія — ніжэй. А ганіў я патасны, папсовы, безгустотны агітпрап, съведкам чарговага выплеску якога быў у сутарэннях Чырвонага касыцёла, але які мы маем гонар спажываць у непераўзідзеных дозах таксама, напрыклад, у вершах пра родную мову і родны край.

Чаму мой артыкул віклікаў такую неадекватную рэакцыю? Яшчэ дзеля таго, што ў нас няма звычкі да палемікі. У савецкі час крытыка зводзілася пераважна да двух тыпаў: данос і хвала, прычым другі пераважаў. Таму ўсё, што не хвальба, у нас звычна ўспрымаецца як падкоп. Яко-му я даем адпор. Адсюль і незвычайная крыўдлівасць беларускай інтэлігенцыі. Зь іншага боку, беларускія атакіўсты з прычыны нашай агульнай слабасці надта ўжко звязліся з паблажлівым стаўленнем да сябе («або добра, або нічога»). Затое з цытаваныем сябе ня звыкліся, ім ніёмка чуць уласныя словаў з чужкіх вуснаў. Затое прывыклі да існавання ў варожым атакэніні. «Нельга крытыкаўцаў сваіх», — кажуць яны.

Думаю, што толькі крытычнае мысленіне — зарука развіцця нацыянальнага духу.

ВОДГУКІ

Чаму ТБМ — адна з ахвяр хваробаў моваабарончага дыскурсу?

Маю тутака добрую нагоду патлумачыць, чаму я «падазраю» сябе ў сяброўстве ў Таварыстве. Аднойчы летась да мяне падышоў лідэр нашай лінгвістычнай ўніверсітэцкай суполкі хаўрусу, узначальванага цяпер сп. Трусаўым: «Я прыйшоў да вас па сяброўскую складку ТБМ». «Ну, вы ж наш чалавек, беларускамоўны, мы ж ведаем», — перахапіў ён маё зьдзіўленне. — «Складкі пойдуць на конкурс чытальнікаў «Бабіён». Конкурс заключаўся ў тым, што студэнты чыталі вершины на розных мовах і адначасова ў перакладзе на беларускую. Ясна, што і складку я здаў, і ад «НН» і «Arche» ўстановілі прызы, і заахвочваў сваіх студэнтаў пайсьці падэклямаваць якога Рансара, абяздаочы пазнаёміць з ягоным перакладчыкам на беларускую сп. Коласам асабіста. Аднак сам на конкурс не пайшоў. Дый ніводзін з майструніц не хадзіў, хоць адзін з іх працаў вужо ў газэце «Навіны», другі друкаваў свае пераклады ў «Крыніцы», а трэці быў пачярпей у сутычках з амонам на адзін з Дзён Волі, і патрыятызму ім не бралі.

Лішне тлумачыць, чаму не хадзілі. Сама ідэя даказваць, што беларуская мова не паскуднейшая за ўсе іншыя, можа нападзіцца толькі ў той галаве, якая да канца ў гэтым ня ўпэўненая. Арганізаторам такіх «Бабіён» — а мерапрыемствам кшталту гэтага праводзіцца ў краіне процьма — не адмовіш ні ў шчырасьці нацыянальнага пачуцьця, ні ў энэргіі. Але ўсе высылкі іх асьветніцтва і народніцтва ідуць на глум з-за анахранизму, неарыгінальнасці і кампраміснасці таго, што яны робяць.

Арганізаваць беларускамоўную дыскатэку ці дзеяны студэнцкі прафсаюз нашмат складаней. Ды яшчэ, з аднаго боку, за гэткія рэчы ўлады могуць прычапіцца, бо такое ўжо неслася б ім рэальную пагрозу, а з другога — кіруемся перакладам сваіх духоўных правадыроў, якія ладзяць свае, толькі круцейшыя, конкурсы чытальнікаў у сутарэнных Чырвонага касыцёла!

Анахранічны, неарыгінальны і кампрамісны моваабарончы дыскурс сілкуе анахранизм, неарыгінальнасць і нясьмеласць дзеяньня ў суполак ТБМ (або іншых суб'ектаў беларускага жыцця). У выніку часта магутная народная энергія пераводзіцца ў пысок конкурсай чытальнікаў, сходак і клятваў на старажынках «Народнай волі» замест скажак, падрыхтоўкі слоўнікаў і ўдзелу ў масавых шэсціцях на вуліцах сталіцы ды іншых незаконных апрацоўках — усяго таго, што стварае нашай уладзе праблемы і падрывае расіецкую стабільнасць і мір у нашай рэспубліцы.

Можам тое, што можам, скажа некта. Можам тое, чаго хочам і як думаем, упэўненыя.

Ня ведаю, што разумее сп. Трусаў пад «прыгнечанай, рабскай псыхалёгіяй», а я бачу ў патэтыцы і крыўдах тыя ж прыкрыя наступствы каляніяльнага мысленія, што і ва ўсіх гэтых «Маша, хто сягоння дзяжурны па класу», «Беларуская мова — самая мілагучная і чистая сярод славянскіх», «На беларускай мове можна выказаць самыя скла-

даныя думкі і пачуцьці» або «Словы «ёлуп» і «торба» грубыя, а «балбес» і «сумка» нашмат болышмяккія».

Цяпер праблемы. Першы спрэчны пункт, пра які можна дыскуставаць, — прывязанасць да дзяржавы. Наколькі апраўданая супраца з антыбеларускім урадам — вось тэма для роздуму. Якія ад гэтага выгады, а якія нязручнасці? Што лепш: каб урад сышырму «роўнасці правоў», стварыўшы бедны, як царкоўная мыш, беларускамоўны ўніверситет ці папрасіць на гэты саамы ўніверситет грошай Рады Беларускай Народнай Рэспублікі або Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь, якія могуць — тэарэтична, а чаму не практычна? — узяць на ягонае стварэнне дзяржаўныя крэдыты ў ўраду Злучаных Штатаў Амэрыкі або Ісландзкай Рэспублікі. Цяпер на 1990 год, як мы прывучаемся думаць, слухаючы насынікаў краіны спыненага часу, а 2000-ы. Думаю, не дазволіць такога ўніверситету не наважыцца б. А не дазволілі б, дык ёсьць Вільня, да якой ехаць, нягледзячы на ўсе мытні, чатыры гадзіны, ёсьць падполье. Быў бы крэдыт і давер Івонкі Сурвіллы...

ТБМ і палітыка, беларушчына і палітыка. У якасці затраўкі прывяду толькі цытату з эміграцыйнага ўкраінскага публіцыста Яўгена Маланюка: «Культурніцтва, у сэнсе адмова ад палітычнай дзеянасці, — гэта прыхаваная капітуляцыя».

Прычыны паразы беларусізацыі. Наша няўдача ня мусіць успрымацца як «прыроднае бедзтва», непазбежнае, незваротнае і не вытлумачальнае. Апроч незалежных ад нас прычынай, як то ўзмацненны імпэрскага ціску і атасамлення ў масавай сувядомасці эканамічнага нягодаў з нацыянальным абуджэннем, верагодна, ёсьць і адвольная — адной з іх мне ўяўляеца непрыманье грамадзтвам паноўнай тады мадэлі беларускай культуры, неарыгінальной, анахранічнай і кампраміснай — з тэлевізійнімі «Запрашаем на вячоркі», радыёным «Шэрай лашадачкай», Броўкам у падручніках і гіпертрафаванай, глыбакай расейскай ірацыянальнасцю пачуцьцёвасцю енкаў, заклікаў і гімнаў. Калі беларуская культура ня выпрацуе новага, урбаністычнага «канону культуры» да ўздыму наступнай хвалі нацыянальна-вызваленчай барацьбы, дык і наступнае адраджэнне можа аказацца адрынутае. І, чаго грэх хаваць, на мы, адэпты ўрбаністычнай культуры, «зъневажаем і нават зъдзекваемся», але нас ігнаруюць і душаць традыціяналисты, добраахвотныя цэнзары ў спансараваных антыбеларускім урадам пісцібельарускіх выданнях. Гэта ўжо зусім не пра ТБМ. Але не заўжды надарыцца нагоды...

Кампрамісныя мадэлі мовы. У сэнсе мяшанскія. Дзе іх межы, дзе карані, якая іх будучыня.

Што такое народ і што та-кое ўлада. Пытанын філязофічныя, але цалкам дыскутабельныя — іх таксама закранаў той артыкул.

ТБМ і мова. Што робіць ТБМ, якія мусіць быць ягоныя заданыні? Яно не займаецца падрыхтоўкай слоўнікаў, не праводзіцца нарадаў па пытаньнях клясычнага правапісу, не клапоціцца пра стварэнне беларускага тэкставага рэдактару з тымі

самымі праграмамі кампьютарнай праверкі артаграфіі і граматыкі, ня дбае пра абнаўленыя лексычнага запасу мовы (або, калі класіфікація, займаецца і дбае, дык трэба прыпушыць, што робіць гэта або ў вялікім сакрэце, або бясплённа). Пакуль яно мусіла б называцца ня столікі Таварыствам мовы, колькі таварыствам беларускай культуры, таварыствам беларусафілаў або народнай асьветы. Усе гэтыя грамадзкія функцыі ня менш пачэсныя (калі толькі асьвета ўва ўмелых руках не ператвараецца ў агітацыю за щасціце), чым тая, на якую намякае назва. Праўда, назва ўводзіць у зману рамантыкаў кшталту мяне, якія думают, што калі гэта Таварыства Беларускай Мовы, дык і па-беларуску мусіць умесьці гаварыць правільна.

Тут патрабны гісторычны экспкурс. Стваралася ТБМ тады, калі палітычныя арганізацыі беларусаў, найперш БНФ, былі пад забаронай, як легальная шырма для забароненых арганізацыяў і нацыянальна-вызвольнай дзеянасці (ясна, што нават ня ўсе лідэры арганізацыі гэтую яе гісторычную функцыю ўсъведамлялі). Стваралася, калі ўжыць некарктную паралель, як Шын Фэйн калі ІРА. Тады быў пік актыўнасці ТБМ, і яно шмат зрабіла, вельмі шмат, калі ўлічыць, што Дэмакратычны блёк, кандыдаты якога ў вялікай ступені ўдалося вылучыць дзякуючы ТБМ, сабраў на выбарах 1990 году амаль 40% галасоў, заваяваў калі чвэрці месцаў у парлямэнце і даў дабіца пагоды, чаго мы дабіліся ў 1991—1994 гадах. Іншай рэч, што тады так і не ўдалося перашкодзіць каляніяльнай адміністрацыі ўважніцца ў парламент 50 «ніярадавых» ўзведзеніяў і інвалідаў, якія і згуляюць вырашальную ролю ў будучым трагічным для Беларусі правале нашай палітычнай эліты... Ізноўтэма для іншага артыкулу.

Калі ж гэтая ягоная функцыя легалізацыі аказалася непатрэбай, канструктыўнае ролі — ні слоўнікаў, ні выдавецтва, ні словатворчасці — Таварыства сабе не знайшло. Пачалася энтрэпія. Цяперашнія сваёй актыўнасцю ТБМ заўдзячвае, магчыма, ня толькі прысьціц сп. Трусаў, але і таму, што ў пэўных баках сутыція ў Беларусі амаль вярнулася ў стан 1989—1990 гадоў. Ізноў, як і 10 гадоў таму, Беларусі нагвалт патрэбны ТБМ — эфектыўныя, папулярныя, дынамічныя і... разумныя і съведамыя сваёй ролі. Які б, з аднаго боку, канчатковы сцьвердзіўся як таварыства мовы (і асьветы, магчыма, таксама), а з другога, небаяўся ісці да канца ў палітычным змаганні за беларускі інтарэсы (выбарчы маратон 1999 году, які зноў лёг і на плечы ТБМ, аказаўся нашмат менш пасцяпавым, чым кампанія 1990 году). Таму й хочам разъబіць ваши вярты, пановесці спадарове!

Спадзяюся, што і гэты мой артыкул будзе аблеркаваны на сакратарыяце ТБМ, і дыскусія будзе мець працяг — прычым не па пытаньнях пунктуацыі. Да-лучаюся да думкі наконт шуканыя ворагаў. Прашу заўважыць, што артыкулы, падпісаныя мім іменем, заўжды адлюстроўваюць найперш мае асабістыя думкі, а не пазыцыю «НН» ці часопіса «Arche».

Андрэй Дынько

НОВАЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ
Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь. — У беларускай і ангельскай мовах. Афіцыйнае выданье. — Менск: Беларусь, 2000. — 95 с. — Наклад 20000 ас.

Этот другое выданье не фактычна дзейнай, але не прызнанай у съезде Канстытуцый Беларуси редакции 1996 году. Каштуе 70 руб.

М. Улашык. Краязнаўства: Нататкі пра бадзяяны ў 1924—29 г. / З рукапіснае спадчыны / Рыхтаванне тексту ў каментары Я. Кісялевай, В. Скаладана. Рэдакцыйная калегія: Н. Дзятчык ды інш. — Менск: БелНДІДАС — Пэйта, 1999. — 160 с., іл. ISBN 985-6024-26-9

Успаміны Міколы Улашыкі — выйтні беларускага архіўства й гісторыка — упершыню друкуюцца паводле захаванага ў архіве рукапісу. Аўтар падрабязна апісвае дзеянасць краязнаўчага таварыства БДУ ў 20-х гадох, успаміны напоўненыя замалёўкамі з студэнцкага жыцця, дакументальнай-мастакскім харэстрыстыкамі шматлікіх вядомых дзеячай беларускага наўкі і культуры таго часу. Упубліканым тэксле захаваныя асаблівасці арыгіналу — Улашыкава «тарашкевіца». Прыканцы кнігі зъмешчаны да звесткі непубліканыя фотадымыкі (вылучаючы тут фота інтарэту Беларускага дзяржаўнага музею зъвестам Скарэны на першым пляне). Кніга будзе рэзэрвавана на выставе «Беларуская кніга», што мае быць 15—18 студзеня ў Нацыянальным выставачным цэнтры (вул. Я. Купалы, 27). Кавалак з кнігі, прайда, да захавання асаблівасці арыгіналу, вышаіць у часопісе «Маладосьць».

В. Тихіня. Міжнародныя перавозкі грузаў і пасажыраў. Сэрыя: «Юридический справочник», дадатак да часопісу «Право и экономика». — Менск: 1998. — 152 с. — Наклад 450 ас. ISBN 985-6194-99-7 ISBN 985-442-020-5

В. Тихіня. Правовое положение иностранцев в Республике Беларусь. Сэрыя: «Юридический справочник», дадатак да часопісу «Право и экономика». — Менск: 1998. — 128 с. — Наклад 250 ас. ISBN 985-6194-99-7 ISBN 985-442-021-4

Гражданский кодекс Республики Беларусь: с комментариями к разделам / Комментарий В. Чигир. 3-е выданье. — Менск: Амалфэя, 2000. — 704 с. — Наклад 8000 ас. ISBN 985-985-411-094-3

Этоты кодэксы адзін за адным былі прынятые палатамі лукашэн-

Польша / Пераклад з польскай Д. Барыловіч ды інш.; Адаптация перакладу на беларускую мову А. Лукашова, Э. Саркісавай. — Менск: Тэсэй, 1999. — 176 с. — (Уголовные кодексы стран Восточной Европы). — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6454-40-9

Уголовный кодекс Республики Беларусь. — Менск: Нацыянальны цэнтар прававай інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 1999. — 192 с. — Дадатковы наклад 15000 ас. ISBN 985-6488-11-7

Уголовный кодекс Республики Беларусь. — Менск: Нацыянальны цэнтар прававай інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 1999. — 214 с. — Дадатковы наклад 10000 ас. ISBN 985-6488-10-9

Уголовный закон Латвийской Республики / Адаптаваны пераклад з латышскай, наукаўская рэдакцыя ўзуплненыя артыкул А. Лукашова, Э. Саркісавай. — Менск: Тэсэй, 1999. — 176 с. — (Уголовные кодексы стран Восточной Европы). — Наклад 5000 ас. ISBN 985-6454-06-9

Чытаў кнігі Віктар Мухін

10 КУЛЬТУРА

DRANG NACH NAVAHRADAK

Фест сярэднявочна культуры «Наваградак 2000» будзе каштаваць пад 30000 даляраў

Да нашых дзён зъберагліся ў памяці народнай съветльяя настальгічныя ўспаміны пра крыжакоў, пазытыўнае ўздзеяньне якіх на ўсталёванне беларускага дзяржаўнасці, удасканаленіне вайскова-прамысловага комплексу ды народнае гаспадаркі ВКЛ, а таксама на развіціе айчыннае харэграфічнага, энталіягічнага ды моцна-пладова-ягаднае тэрміналей немагчымы аспрэчваць. Таму справа адраджэння крыжацкага руху ў Беларусі заўсёды знаходзіла прыхільнікаў. Аднак, першы плён іх намаганій далі толькі сёлета: аднаўлецца, нарэшце, занядбана на паўтысачагодзізь традыцыя рыцарскіх наездаў на Беларусь. Пра гэта на прэсавай канфэрэнцыі (адбывалася яна, дарэчы, у кавярні «Грунвальд»), — за кілішкам зусім не «Крыжачка» — паведаміў журналістам старшыня аргкамітэту Фесту сярэднявочнае культуры «Наваградак 2000» Уладзімер Міхно. Што праўда, сучасным трышчанам ды ланцюлотам давядзенца адмовіца ад звычайнага ў таіх выпадках гвалту, зъбіраныя лупаў, хрышчэння мясцовых праваслаўных атэистаў у каталіцкую веру ды іншых атрыбутаў сярэднестатыстычнага крыжовага паходу і абмежавацца жорсткімі мірна-тэатралізаўнымі рамкамі згаданага Фесту,

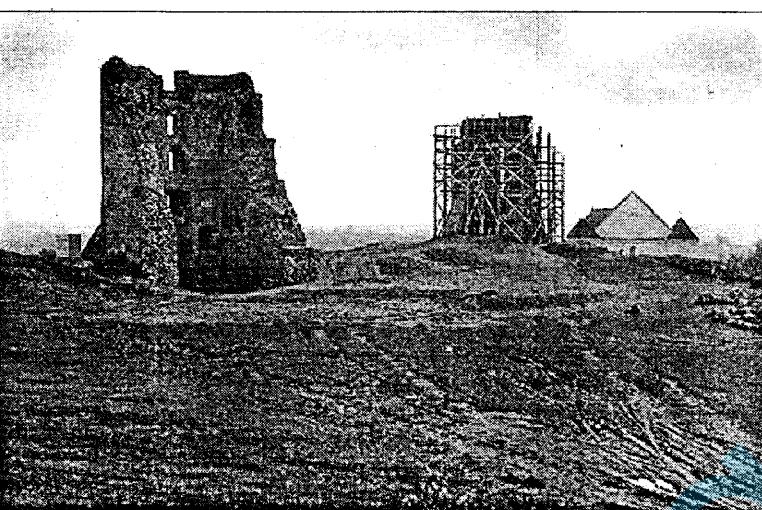
што мае адбыцца ў ваколіцах апяянае Міцкевічам, Каараткевічам ды Ермаловічам першае стаўцы ВКЛ. Менавіта туды зъедуцца пры канцы чэрвеня прадстаўнікі 17 беларускіх рыцарскіх клюбоў, а таксама госьці з Літвы, Латвіі, Эстоніі і Расеі агульнай колькасцю 100—150 чалавек, аўяднаныя адзінам жаданнем пастряляць з камнімётамі ў зъбіцца ў даспехах на 20-метровы адхон замчышча (кульмінацый Фесту станецца штурм Наваградзкага замка, які, дзеля такога выпадку, будзе нават крыху адрапараваны ды ўэмоцені — часова — дадатковымі фартэцыямі). А каб адреднілі, абавязковы ў таких выпадках, не спрычыніцца да ператварэння інсцэніроўкі падзеяў 1314 году ў звычайнае «мачылава», якое кожны з нас можа і ў сябе на раёне пабачыць, камандзіры «нашых» і «немцаў» будуть каардынаваць дзеяньні пры дапамозе «найноўшых сродкаў сувязі» (уяўляе Гедыміна з «сотовікам»?). Акрамя згаданага відовішча праграма Фесту прадугледжвае рыцарскія забавы, вайсковыя спарборніцтвы, паказальніны бай, прэзентацыі і парады ўдзельнікаў, тэатральныя мініятуры, сярэднявочныя атракцыёны, канцэрты сярэднявочнае ды постсярэднявочнае музыки (у якасці музычнага кан-

сультанта ў арганізацыі Фесту бярэ ўдзел Зым. Сідаровіч, чуткі пра творчы скон якога пасля выходу з «Камэлту» выявіліся яўна пे-рабольшшымі: зараз спадар Зымістро працуе над новым сваім праектам, што мае ўсё той жа этна-фолькавы кірунок).

Усе арганізаторы прэсавае канфэрэнцыі ў сваіх выступах звязваліті «увагу на надзвычай спрыяльнай саўтленне мясцовых уладаў да ідэі правядзення такога фэсту. Ня дзіва — наваградзкая «айцы горада», пабачыўши, у якую лялку ператварылі іх «дзіця» напярэдадні нядыніяга сяйтавання 200-х угодкаў А. Міцкевіча, згодны і надалей рукамі і нагамі падтрымліваць мерапрыемствы гэткага кшталту. Што праўда, толькі маральна. Аднак у іх, паводле словаў Ул. Міхно, ніхто аслабіва грошай і не прасіў, нягледзячы на немалы (каля 30 тысячай даляраў) кошт праекту.

Хочацца спадзявацца, што іх хопіць на тое, каб гэтае свята не ператварылася ў ірэалны лянопарк зь неакрэсленым месцам пратыкі, каб, з-паміж забаваў ды сюрпризу, і ўдзельнікам, і гледачам быў бачны той кантэкст, без якога стануцца марнімі ўсе спадзяваны на новыя дзесяць вякоў нашай гісторыі.

А.С.

ПЧАЛА ЎЧАПІЛАСЯ Ў ВЕРАС

М. Папека.
Чарнавікі...
Берасьцей-
кае вогнішча,
1999.

«вынаходніцтвы» Разанава. Ён, як і Разанава, імкненца адшукаць прарадзіму слова, разгадаць ягоныя коды. Вось як ён тлумачыць уласнае прозвішча:

ПА — узрыўныя гукі, што для ўсяго ўтвараюць ПАверхню;
крыве — ПАкроў,
ветру — ПАветра,
гонуру — ПАгоны, —
гукі аўёнасці, ёмістасці,
па-зыкламу пышнасці.
ПЕ — цёплае ПЕчы съ ПЕёнасць, —
плодоў лета съ ПЕласць.
КА — унаўленасць рэചаў,
іх КАНКРЭТнасць.
А цалкам ПАПЕКА —
з гарачае печы пахі бохан хлеба.

Пчолы і пчала праца заўсёды былі сымбалем чысьціні, прыажосці і чарадзіства, як і пазізія. Кажуць, пчолы трываюць толькі добрага чалавека. Сам Мікола ў кніжцы выказаў падзяку сваім двухкрылым фундатарам за звязаныне «Чарнавікоў...».

Пазізія Папекі — эксперыментарская. Асобныя вершы нагадваюць

У ягоных вершах прабіваюцца палітычныя ноткі, напэўна, Папека — актыўіст БНФ, і беларушчына для яго — на толькі пазізія. Але больш, чым паэт-палітык кранае паэт-пчалляр, які бачыць пазізію ў зумканных пчалах, паху цветак, шолаху чаратую:

Чародамі
шпарка шпакі
лётаюць
над чаратамі.

Ластайкі
нemінаюць стаўкі,
з ласкі крыльялі
у чаратах ласуюца.

На воднай роўнідзе
лебедзі
з хвялімі ладзяць —
белым крыльлем
чараты гладзяць.

Часта паэты, што жывуць у вёсцы, усвайтвочасці мкнуцца ўцячы з свайго «правіцыйнага» жыцця ў нейкую штучную прыдумку. Папека — не. Ён годны, і горды, і катгагарычны. Нібы віхрасты «маладафронтавец». Папека — пчоламі навучаны.

Так прыемна пахнучы
прыгожыя белыя канвалі,
а пчала праляцела...

Алесь Аркуш

«ВАЎКІ» і ЎЛАДЫ

Рэстаўрацыя сярэднявочнае беларускае збройнай строі, фэхтаванье, тэатральныя пастаноўкі, сцэны ды танцы эпохі росквіту Вялікага Княства Літоўскага — вось чым займаюцца і займаеца «Жалезны воўк». Гэткі калектыв вырас з гуртка аднадумцаў. «Ваўкі»-рыцары выступалі на буйных турнірах у Чэхіі ды Летуве.

Дома — у Наваполацку — мала якое свята абыходзілася бязь іхнага ўдзелу. Гэта прынесла ім не толькі неверагодную папулярнасць, але і пэўную прыхільнасць гарадзішчіх уладаў (калі ўлады ў сёньняшній Беларусі ўвогуле

магчыма хоць у нейкай ступені называць прыхільнымі да беларускага). Не аднойчы сябрам «Жалезнага ваўка» аўгенты заплаціць за выступы, але тое засталося цацанкамі. Улады ганарыліся — во, у нас свае рыцары ёсьць! — але не цікавіліся тым, што патрэбнае сябрам аўянаньня дзеля відовішча. А гэта матэрый для строі, мэтал для латаў ды зброй, майстэрня. Горад ня бачыў гэтае працы, разьбітых у кроў пальцаў хлопцаў — сякунда ж яны па-сапраўднаму нават на трэніроўках! Горад хадзеў бачыць прыгожыя вынікі.

Сыстэма ня ведае выняткаў. Калі ты «недзяржайны» і

табе дазваляюць існаваць, ад цябе чакаюць шчанячае адданасці. Чакаюць, што ты маеш адпрацоўваць за сухое «дзякую» магчымасць мець месца — у цэнтры рамёстваў ды культуры, якое тай та не лежаць табе па праве.

Калі Лукашэнка вырашыў наведаць адкрыццё пабудаванага пад яго наглядам Лядовага палацу ў Віцебску, меркавалася, што «Жалезнія ваўкі» пацешаць ягонае вока лядовай бітвой. Але... «Ваўкі» адмовіліся ад вандроўкі ў Віцебск, адмовіліся забаўляць галоўнага магільшчыка беларускага культуры. Вынік не прымусіў сябе доўга чакаць. Кіраўнік наваполацкага цэнтра рамёстваў і нацыянальнае культуры Андрэй Рэцікаў

прапанаваў ім зьбіраць рэчы. Так творчае аўяднанье «Жалезнія воўкі» вымушанае было зъмніць прапіску на суседні Полацак.

Праўда, карэспандэнту «НН» сп. Рэцікаў патлумачыў пераезд рыцараў толькі іх уласным жаданнем: маўляў, захацелі ў Полацак, там ім лепей. Гэта ня так: большая частка «ваўкоў» жыве ў Наваполацку, і кожны дзень рабіць гадзінныя вандроўкі з аднаго гораду ў другі — ня самы прыемны занятак.

А ў пакой-майстэрню «ваўкі» у наваполацкім цэнтры ўехалі рыцары з клубу «Чорныя война» — не адзін рыцарскі клуб у Наваполацку...

Андрэй Аляксандраў, Наваполацак

Дзёйнік ваеннаабавязанага СЭРЦА НАЦЫЯНАЛІСТА

Рыхтуючыся да адпрайкі ў войска, я, мабыць, падсвядома маніўся сурочыць гэтую падзею. Належным часам я прыбыў на абласны зборны пункт. Наўкол ужо тоўпіліся шматлікія працаўнікі, між якіх засталіся мае бацькі, браты і дзядзькі Коля. У т.зв. «спалыным пакоі прызыўніку», куды мяніе скіраваў ласкавы таварышч ахвіцэр, ужо кучкавалася колькі чалавек. Нехта тужліва зерыў у вакно. Хтосьці з іранічнай пасмешкай лузай белыя семкі. Пара чалавек, размаўляючы на знаёмай па Белым Балоце гутарцы, пасядалі на ўскрайку драўляных двухпавярховых нараў, якія становілі дамінанту «спалынага пакою». Усе апранутыя ў старынну — тэхналёгія бо вяртаньня альбо захаваньня вонраткі прызыўніку вельмі няпэўная. Сэрца троху трымцела ад прадчуваньня майго пераходу ў новую якасць. Хутка пакой запойніўся аж занадта. Балышыя хлапцоў была ў ладным пах-

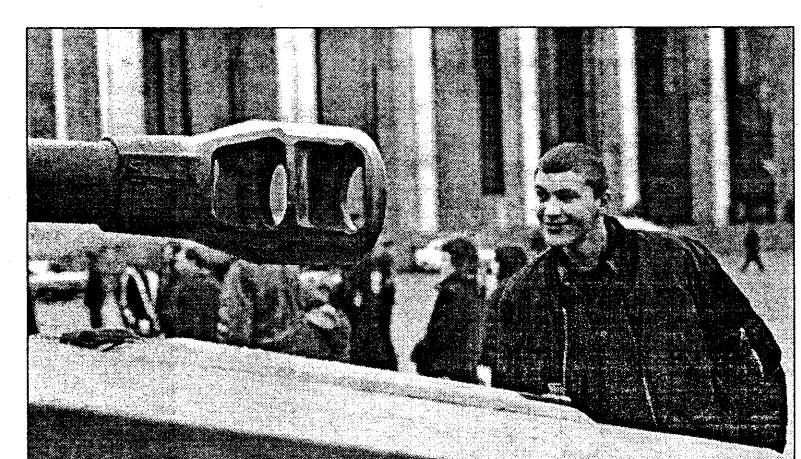
меллы.

Неўзабаве нас паклікалі на мэдычны агляд. Дык жа правертыўшыся ў акуліста ды расправыўшыся паслья да майткі колеру хакі, я з біты час трывалічнага дзяяньня дзясятак мінут, так хораща было мне. Увечары завітаў на сяброўскую «Талаку», прыхапіўшы торцік і салодкую вадзіцу з бурбалкамі. Гарэлка, знаеце, за палову студзеня досьціца астрыбрынды здеўжыла ўжо.

Наступным днём я паехаў у кардыялягічны дыспансэр, што на другім канцы Гомеля. Мяніе ўжо мала што бянтэжыла: ані платная кардыяграма, ані адсутнасць паказальнікаў аб месцышчы прыбіральніцы. Людзей ўжо паўненна. Хтосьці з гораду, хтосьці з раёну. Кожны жаліцца, кожны скардзіцца. Адна кабета спамянула ліхім словамі дзядзькому Сашу: маўляў, яму б у хакей свой гуляць ды Японіі ўсялякія наведваць, а людзі хай сабе дохнучы. Хітраты лекары кардыёхірург хуценька зьнапраўдзіў дыягназ аб спрыродным хібе, прымусіўшы распрануцца

да поясу ў прысутнасці студэнтачак. Ля-ля-ля. На ўЗІ высыветлілася, што ў майго нацыяналістычнага сэрца павялічаная левая вонтыркула. Патрэбную для даасбльедаванья шпіталізацыю прызначылі на 28 студзеня. Але ж адпрайка ва ўзброенныя сілы заканчываецца двумя днімі раней. Назаўтра ў сваім ваенкамаце мне было нялётка камісіі — ласкава паведаміла, што з такімі дыягназамі зазвичай даюць чацвертую групу прыдатнасці. Прысутны маёр К. пацьвердзіў шыфр адпрайкі і, паслья некаторага валаводжання, мне выпісалі чародную позму для чарговай адпрайкі. Поруч праходзілі камісію школынікі, якія дужа саромеліся свайго амаль аголенага стану. Дзеткі, а кароль жа голы!

Сяргей Балахонаў

ВІЛЬНЯ

Толькі патрапіўшы на абшары этнічнае Беларусі, заблукалаы рымскі патрыярх Палямон так упадабаў наш край, што адразу вырашыў аздобіць яго якім выбітным паселішчам, каб там з Форумам (хочь бы сабе і часопісам), Капітоліем і г. д. *Dictum, factum:* на Курвіч-гары (ад лацінскага «curvus» - кривы) было ўзвядзенае магутнае места, а на лаціне «villa». Як ужо ведама чытчом «НН» зь ліста летувака Банайціса, зъдзічэлая аўкштота пагардліва ставілася да любых урбаністычных прадэсаў, і таму Палямонаў фарпост яны, тады яшчэ канібалы, называлі, дадаючы суфікс «(h)nius» (сучасны беларускі аналаг «ня»), які меў памяшальна-зньеважальнае адценъне, што мы можам пабачыць у такіх летувецкіх сленгавых назоўніках, як «turgnus», «fignius» ды інш. Цікава, што пераняла назоў места і рабулка-гразюлка Вяльля, згаданая ў беларускай прыгаворцы, якая служыць нам напамінам пра славутую непахіснасць слова летувецкага мужчыны: «Пісямі па Вяльлі водзяна».

Безумоўна, беларуская тапанімістыка моцна церпіц ад псеўдагістарычных закідаў наўкоўцаў з суседніх імперскіх краінаў, якія, намагаючыся, як і мы, «людзьмі звацца», высоўваюць свае прэтэнзіі на славутае места паганскае сьвятара Курвы-Курвецкага (гл. вышэй): расейцы балбочуць нешта пра «вілку», украінцы — пра «вільне місто»; усууні свае пяць цэнтаў і амэрыканскія съцярвянікі, што звязваюць назоў з ангельскім словамі «will» ды «no», інакш, «No future». Добра, хоць макароннікі далей свайго Бурадінавага носу ня бачаць, а то б дулю езьдзілі розныя Кутрынкі, Дубчыкі, Качулкі ды Шарыкі на Новы год пад Восторную браму ды жлукцілі б там не «Suktinis» мядовы, а якую паганую граппу!

ГОРАДНЯ

Тут мы хацелі б даць волю ўяўленню і дасьледчыкам здоўльнасцям нашага чытчача. Каб лёгка вывесці этымалёгію заходняга крывацкага бастыёну, варта глянуць трошку вышэй, толькі замест «віллы» падстаўіць славянскае «горад». І плюніце ў очы кожнаму, хто за чаркай пачне хапаць Вас за горла і даводзіць, нібы Горадня падходзіць ад «гора»: ціно «ўдзень», ці то яно «адно», ці то прости места «гаротнае». Даў жо нам пэсымізму, ня верце: узгадайце наш суфікс «-ня», і стане ясна, што ўсё гэта прости хярня.

МЕНСК

Спадара Жбана перад сконам

Спрэс Маркальскі й Жбан, што ўжо штега, працягваюць даваць адказы на некаторыя пытаныні із сферы тапаніміі ѹ этымалёгіі назваў беларускіх гарадоў

(ужо, на жаль, блізкім) наведала геніяльная па сваім маштабе ідэя, якая змусіла наш тандэм зъмяніць погляды на пахожанье назову сталіцы РБ, выкладзеныя ў нашай папярэдній публікацыі.

Гіпотэза, на першае гледзішча, спрэчна-сэнсацыйная, у крываўым кантэксьце падзеяў апошняга дзесяцігодзьдзя выглядае досьці абгрунтавана. Мы проста перакананыя, што «Менск» паходзіць ад слова «мент»: нават падслепаваты міх-прапойца Несьцер піша «Ментск» альбо «Менцк» і николі — «Менеск», як пазначаюць маскальскія даведнікі, знаходзячы падставы ўключыць места — у якасці «мэніска» — у адзін шэраг з «талаво», «сэрцам» і іншым «вантраб’ем» гарадоў рускіх.

Нашая тэорыя падмацоўваема съцверджаньнем непапраўна забытага сёньня археоляга Зянона Пазыняка пра тое, што найстаражытнейшым будынкам на тэрыторыі Менску была ўстаноўленая яшчэ Навухедынаносцерам каплічка-мусарня на магіле бога вайны Муса, але пасля з Блізкага Ўсходу, правёшы папярэднюю зачыстку тэрыторіі з паветра, прыйшлі арамейцы і перайначылі імя бога ў свойскіе Мент, дый каплічку таксама — у «міятоўню». Стаяла ж яна на самым пачатку сёньняшняе вуліцы Варвашэні (справа).

На сълед юнака Зеню, што жыў коліс на Варвашэні 8, навяла народная этымалёгія таго ўрочышча: назову ягоную зруіфіканыя суседзі-хроны выводзілі ад слова «мусар». Упітаўшы з матчыным малаком шляхотную грэблівасць да апініі маргіналаў ды хамаў, Зянон яшчэ напрыканцы 60-ых патаемна пачаў падкопвацца пад копаў, і падкапціўся да таго, што ў 1991-ым сямідзесяцігадовыя гмах «мусарні» — разам з «гэбарніяй» (былой «грабарніяй») ды малочнай кавярніяй «малафейніяй» — абрынуўся, ледзь не пахаваўшы пад сабою 1 нашага Зеню. Зеня ўцёк у невядомым кірунку, але на ладжаных тымі-сімі сябрамі сілірытычных сэнсах аднача-

совае гульні признаецца, што яго няўхільна пераследуе прывід патурбованага Муса і здань самое мусарні. А яшчэ пасля таго гістарычнага выпадку апазыцыя змагаеца за пераймененне Варвашэні ў Варвазеню.

Лінгвістычныя паслугачы Юзіка Пілсудзкага, якія ў 1919 годзе мусілі абрэгутаваць паліцкі «Drang na ch...», кінуліся былі выдумляць штучныя этымёны назову беларускага столынага гораду. Адна з іхных тэорыяў такая: калі польскі князь Радзім, кінуўшы на кучу залатавак сваіх лаханутых братоў-ляхах, уцякаў ад крэдытаўна Пасожжжа, дык па дарозе ўлюбаваў прыгожы ўзгорак на берагох ракі, якую называў Вілечак (нашай нібыта Сьвіслач), а грыву ту ю зрабіў цэнтрам гміны, якую і засадзіў ляхамі, а зусім ня немцамі, як мы меркавалі раней. А места стала звацца адпаведна Гмінскам, а пасля Мінскам.

Урэшце, калі неўзабаве кітайскія хуйвенблі, якія ўжо і так запаланілі нашыя студэнцкія агульнягі, аўяднаўцца з Беларусіяй, ня будзьма зъдзілляцца патэнцыйным высновам пасльядоўнікаў Куніцы аб відавочным адбітку ў слове «Мінск» неўміручай памяці пра вялікую дынастыю Мін. Гісталычыя канъюнктула, як кажуць.

СМАЛЕНСК

Пасля публікацыі нашага артыкулу ў «НН» №1 за гэты год мы атрымалі цэлы меж лістоў ад абураных смалянай, за кошт якіх на траціну падвысілася колькасць падпісантаў газеты: «Наша Ніва» пад першым нумарам уключаная ў новыя саюзныя каталёгі перыядычных выданняў. Смаляне не падзяляюць наше ўэрсіі наконт назову іхнае старасвецкае радзімы. Тройчы маці-герайня Таццяня Шыраева даводзіць, што срод тутэйшых наркаманаў рупліва зъберагаецца першая берасцянская грамата, якую нават за бракам «Беламору» нікто не наважыўся пусціць на каскі. У ёй баецца, піша Таня, як «пры shedль на брега Днепра верхнево арап багемротны іменем Але-І-Дрыстун... доставші жъ зъ кісету сваво траву, рекомую шмаль, вскурів' я і вътрдні, акі Хрсъхрамъ Божій, збудовалъ градъ Шмаленск, а буде дюже крівім одъ травы тое, местічай і народъ въсі крівічамі рекль».

З такой гіпотэзай не пагаджаецца дасьведчаны краязнаўца М. С. Бен-Трахтэнберг, які съцвярджае, што перадаваны з пакаленія ў пакаленіе арыгінал помніка праславянскага пісьменства знаходзіцца ў яго, а перахоўваная ў нарыкаў грамата — усяго толькі копія, граматна скляпаная за часамі жыдаборца Боруха Гадунова. Агдныя антысеміты, паводле словаў вэтэрана

Шасьцідзённай вайны, выкрайнілі з дакументу сапраўднае імя нібыта арапа Але-І-Дрыстуна. Звалі ж таго Шмайлам, таму і падніпроўске места так завецца, а траву ён паліць ня мог, бо кашэрная шмаль толькі трох гады таму пачала вырабляцца на Клецкім канапляным заводзе (цэх №2).

ВІТАБСК

У каго зь беларусаў не трыміць унедаразвітым імперскім экстазе сэрца, калі ён чуе імя вялікага князя Вітаўта? Шматлікія дасьледчыкі фіксуюць паўднёві Беларусі фальклёрны ўспаміны пра яго. Тут табе і песні, і прымаўкі, і нават праівы абаўгайлены, доказам чаго зъяўляецца эўфемізацыя: каб не называць Вітаўта яго іменем, людзі дасюль прыдумляюць яму заменны кшталту Ландсбергіса, Чаропкі, Кіпеля — усе яны атасе-самляюцца ў народнай памяці з колішнімі волатамі нашае зямлі. Але ўжо дакладна не сатрэцца славы вобраз Вітавай дарогі (шлях на Маскву знаходзіўся трохі паўночней за шлях на Менск, які пралягае, як вядома, праз Лёзну). І менавіта тут, ля безыменнага паселішча стаў станам наш кароль Віт. І прыйшлі да яго баяры са съмердамі сваімі, білі чалом і сълёзна прасіліся хоць нікай абаваць іхнае сілі плае гарадзішча, што датуль на тапаграфічных замалёвках фігурала ў лепшым выпадку як Н., а на амбітыных мапах цверсцкага ўздузу ўвогуле пазначалася недвухсэнсоўнай літарай Х. Крыху паразважаўшы і пагледзеўшы зубы ды падспаднічча падарункаў, съціллы Вітаўт пранаваў даць месту сваё імя — Вітаўцк. Баяры, як піша Радзівілі, летапіс, не сказана ўзрадаваліся і ўсчынілі гулянку на пару тыдняў, якая і сталася асноўнай падвалінай для цяперашніх інтэграцыйных заходаў некаторых палітыкай: якую там Москву браць, хоць бы на які Платоцкі піўняк дапаўзыці.

Таму мае раюн той, хто ўпарты змагаецца за гістарычную справядлівасць і піша Вітаві. «Віцебскія» ж апартуністы таксама не адмаўляюць спрычыненасці Вітаўта, але цвердзяць, што нікіх баяраў ды хлопаў не было, а проста Віт, перабываючы ў тых краёх, па Барысавай ды Рагвалодавай завядзёнцы загадаў нашкребаць на валуне апісаныне сваёй перамогі над Скіргайлам. Дастаткова вялікага каменя ў навакольі нібыта не знайшли, і як не вычвараліся над фармулёўкай, усё адно ад Скіргайлі ўлезла толькі «Ск». Гэтая гіпотэза адкідаецца намі за відавочнай бяздоказнасцю: паперша, настолькі скарочаная форма гэтага дзеяслова адпавядае выключна расейскім гаворкам, а лічыў Віт (Віц, паводле гэтай тэорыі) маскальскай мове выву-

чаны ня быў; па-другое ж, Віт атый ніяк ня мог рабіць гэтага са Скіргайлам, бо яны былі якініякія, а ўсё ж сваякі, і іншэц у тыя часы быў штукаў, за якую анатэму ты мог атрымаць, як два пальцы ablінуць. Хоць, праўда, меркаваныі аб нетрадыцыйнай арыентацыі Віта небеспадстаўныя: на такія-сякія думкі наводзіць хоць бы факт аўраныя вялікім князем гербу для Гомеля (гл. «НН» №1-2000).

ГОМЕЛЬ

Напачатку XII ст. на берагах Сожу аднекуль зьявіўся цэлы ка-гал адных мужыкоў. Ніхто дакладна ня ведае, адкуль яны прыйшлі: адны кажуць, што то была чудзь, другія, што голядзь ці весь, але ўсё гэта марна, бо карані, мабыць, згубленыя назаўжды. Адно дайшлі да нас іхныя імёны, па якіх, магчыма, нехта і здолеў ідэнтыфікація набрылых: правадыра звалі Голубев, а ягоных галоўных паплечнікаў (хоць плечы там былі не прымым) — Петухов і Очков.

Аленя гэта цікава. Галоўнае тое, што для мужычча таго прышлага бабы бы саўсім не існавалі, так бы мовіць, знаходзіліся яны на ўзроўні поўнага сама-ды ўзаемазабесьпячэння. Ад таго і назва пайшла — Гомій. У адрозненіе ад кобрынскіх амазонак, якія кралі цэльпухавых палешукоў для працягнення роду, жыхары Гомія, то бок гомічы ці гомікі, выменявалі сялянскіх дзяцей на ракоў, бо дужа ўжо харошыя былі ў іх ракі: чырвоныя такія, сакаўныя, разывітыя. Зы цягам жа часу, прыроды пасунулася пад націскам цывілізацыі, гомікі началі саромеца сваіх нахильнасцяў і зъянілі назоў места на Гомель (на ўзор Лівэрпуля, Брысталя ды інш.).

Маларосы ж і дасюль ужываюць старажытную назову места Гомій, але робяць гэта не дзеля ўшанавання гісторыі, а з пазыцыі вялікай краінскіх інтарэсаў: на тающую форму ім лягчэй абавірацца пры высоўванні сваіх прагніх лапаў, якія так і мараць адсекчы ад Беларусі ладны кавалак ня толькі Еўропі, але й Чарнобыльшчыны. Нібыта гэта не расейскія, а запароскія «ненатуралы» плылі па Сожы ў пошуках райскага месцечка для сваіх вакханаліяў, і на беразе — дзе цяпер Гомель — стаяў сымпатычны такі мужычок, як і ўсе беларусы. Тут самы актыўны з казакоў — атаман Нябаба — закрычаў на ўсю глотку: «Г, мій!» — ягоны, значыцца. Ім парабка таго згінула ў нябыт, але Нябаба ўвекавечыў яго, хоць і ўскосна, у назове паселішча. Нехта яшчэ вякае, што хлапец таксама закахаўся ў атамана і стаўся гомам, і звалі яго Стэльмак. Таму і ўрочышча таёсцяка дасюль, траха перайменаванае, — Гомельманш.

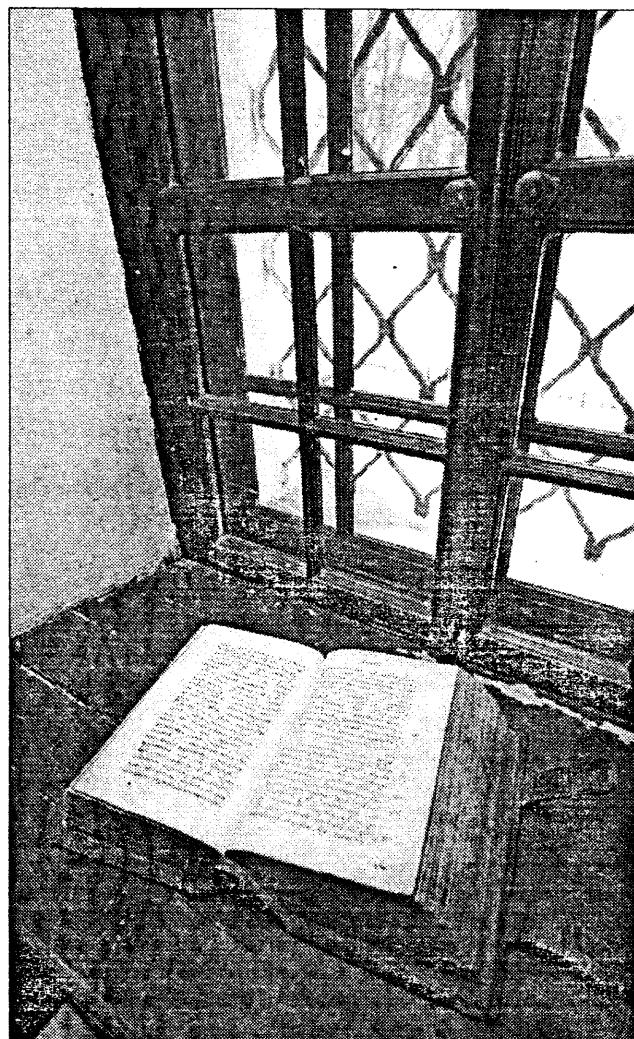
На здымку: панарама Турава. Рыціна XVI ст. Друкунеца ўпершыню.

12 НАША НІВА

МЕНСКІЯ НЕТРЫ БІБЛІЯТЭКА

Да дзеяці антыгрыпозных запаветаў А.Уцюговіча (гл. пазамінулы нумар «НН») можна — дзеля поўнае адпаведнасці — дадаць яшчэ адзін, дзеяты: паколькі лепшае «маліны» для нахабнага віруса, чымся пераахаложаны арганізм, і прыдумада нельга, непажадана доўга знаходзіцца ў съюддёных, настыльых памяшканьнях. У прыватнасці, у Нацыянальнай бібліятэцы, блукаючы па вязільных залах ды каталёгах якой ніяк ня можаш даўменца, ці то гэты будынак разылічаны, паводле тэмпературна-кліматычнае адпаведнасці, на Паўднёвую Радзію, ці то быў збудаваны тут адмыслова — дзеля назіранія за уздзеяннем нізкіх тэмператураў на жыцця дзейнасць і працэсольнасць чалавека. Трэба сказаць, што пасля трох гадзінай гэткага кшталту тэрапіі апошні робіцца — як на выгляд, так і навомацак — падобным да славутае сініяе птушкі (толькі не да Мэтэрлінкаўскага, а да нашае, роднае, з прылаўку кулінары).

Акрамя ўсеадымнага холаду (кволенікае зьдзеклівае цяпло батарэяў толькі катлізуе яго), «Нацыяналка» вызначаеца сваімі чэртамі. Німа, відаць, аніводнага наведніка, якому б хоць раз — разам з думкай, што ён безнадзейна ўсюды спазніўся, адстаяўшы кілямэтровы «хвост», — не прыйшлі ў галаву славутыя «некультурныя слова і выразы ў бок супрацоўнікай бібліятэki» (вытрымка з загаду аб пазбаўленні права карыстацца НБРБ).

Усё гэта, ды яшчэ арыгінальнасць, якой вызначаеца пэрсанал (напрыклад, бабуля-гардэробішчыца можа ўспрыняць просьбу падаць сумку, у якой — ат, галаўа! — застаўся чытакі белет, як асабістую абраузу, а вахцёр-адстайнік любіць пагуляць у мытні, вышукваючы ў вашай тэчцы выбуховыя рэчывы або «друкаваную прадукцыю»), выклікала, відаць, цэлую лавіну скаргаў, якімі няждзячныя чытачы літаральна закідваюць усе магчымыя і немагчымыя інстанцыі. Прынамсі, нічым іншым нельга патлумачыць нядайне рацэніне ўладаў перанесці бібліятэку ў іншы будынак — куды далей ад цэнтра. А што — там, відаць, і памяшканье можна знайсці цяплейшае, і наведнікаў ня так многа будзе — хіба што Макар з цялятамі...

Андрэн Скурко

«Касіянеры» — першае аўяднанье, што гатавае было ісці за Беларусь і Беларускую Старшыню «Касіянеру» — Ян Беларус', сеньня ён ідзе сам, і такія рашучыя робяць палітыку і ведаюць, што і як трэба рабіць.

**Дык стойце ж у свабодзе,
Якую даў нам Хрыстос (Гал. 5.1).**

Штонядзелю ў Менску 17 гадзіне:
вул. Любімава 21-56, тэл.: 270-89-87;
у Асіповічах 11 гадзіне:
вул. Ленінская 40, тэл.: 20-840.

Сібры

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Алесю Ш. зь Менску. Прабачце, была памылка набору. Але ѹ Вы пішице разборліва, каб такое не паўтаралася.

Максу з Пінску. 1) Звязніцеся мо ѿ Gega Ruch. 2) No comments. 3) Чарговы нумар альманаху «Крыўя» падрыхтаваны, але ляжыць на паліцы, бо ніяма грошей на друк. Тэл. рэдактара, сп. Сяргея Санька (017) 256 40 79.

Парысе Ж. зь Менску. Вы спадзяецеся, што Расея прынясе нам эканамічныя рэформы і рынковую эканоміку. Мы мяркуем, што расейская стратэгія ў Беларусі палігае цяпер у максімальнym блікаваныи рынковых пераўтварэнняў, каб закансэрваваць залежную ад расейскай рынку структуру беларускай эканомікі, павялічыць яе адставаць і ня дайце стварыцца перадумовам для дэмакратyzациі і становінья грамадзянскай супольнасці. Увядзеніне прыватнай уласнасці і канкурэнцыйнай гаспадаркі аўтаматычна вядзе да ўзмацнення дэмакратычных інстытутаў і большай інтэграцыі ў сусветную эканоміку — што азначала б саславленне расейскага панаваньня ў Беларусі.

М.Ш. з Салігорску. Тоё, што Вы нам даслалі, — не прыватная абвестка, а рэклама. І яна мусіць аплочвацца не ў ільготных тарыфах для прыватных рэкламных абвестак, а ў звычайных расценках. Дык мы друкую толькі тую частку абвесткі, на якую стае пераказаных Вамі грошей.

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНОЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукую Вашу абвестку (на больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозывішча
Адрес, телефон

Адзін сабака ня там, дзе трэба, перайшоў дарогу. Убачыў гэта Граждан, падбег да сабакі: «А ну, пайшлі ў міліцыю!» А сабака: «Я член адміністрацыі прэзыдэнта...» Граждан не разгубіўся: «Служу Савецкаму Саюзу!»

Адзін сабака быў прыгожы, як д'ябал. А Граждан быў блізарукі, як Крупская.

Адзін сабака быў доктарам. Прыйшоў да яго Граждан. А сабака і пытаецца: «Где ты столькі лет скрывалася от советской власти?»

Адзін сабака пачаў па радыё паведамленыне, што пасля цяжкай і працяглай хваробы, не прыходзячы ў сувядомасць, пакінуў нас шаноўны і намі горача любімы Граждан. І заплакаў сабака, як Тарас Бульба.

Адзін сабака пачаў у чарнобыльскую зону. Назад вярнуўся Граждан.

Адзін сабака служыў у Граждана — шукаў наркотыкі. Знойдзе, нанюхаецца і тады цэлую ночь сльявае: «Боже, царя храни...»

Адзін сабака сустрэў Граждана. А Граждан яму і кажа: «Давай гроши, сабака!»

Адзін сабака прыдумаў песню. Прыйшоў у рэдакцыю да Граждана: «Я кампазытар і хачу надрукаваць у вас свой новы твор...» А Граждан зьняў шапку і сказаў: «І навошта нам кампазытыры, калі я магу ў краме купіць любую пласцінку і слухаць яе, колькі захачу!»

Віктар Шпіл

САБАЧЫЯ ГІСТОРЫІ

га СССР. Хвала продкам! А/с 31, Пінск-1, 225710

Шукаю контактаў з праціўнікамі «Белага ліпеня» да «Краю». Жадаю супрацоўнічыцца. 225710, Пінск-4, д/з на студ. білет № 76-П

Баронічы свой гонар, трапіў за краты. Жадаю пазнайміца і пасябраваць з прыгожай беларускай да 25 гадоў. Мне 27 гадоў, гобі — кампутары. Ян Барашчэвіч. 222010, Менская вобл., Крупкі, вул. Кутузава, 7

Вызвольны камітэт Літвы запрашаете да супрацоўніцтва на вакуоцу. Асабіла гуманітароў і эканамісту. 220113, а/с 197, manivid@mail.ru

Ліцвінскі ініцыятыўны Гомель, Горадні, Ліды, Берасцьці і інш. — адгукніцеся! Мэта — стварэнне руху. Прыведзем. Вызвольны камітэт Літвы: pauslant@europe.com

Цікавы мянчук пазнайміца з актыўнымі мужчынамі для супстрэчу на маёй тэрыторыі. А/с 78, 220141, Менск

Шукаю інфармацыю пра беларускіх нацыянал-патрыётаў — Ул. Казлоўскага і Ф.Акінчыца, а таксама іхніх часопіс «Новыя Шляхі». Буду асабіла ўзяжыміцца замежкі. Аляксей, а/с 342, 220050, Менск

кнігі, пэрсыдкы

«Капо́сьсе» № 5, 6, 7 (450 рублёў за нумар). Козік Аляксандар, а/с 14, Палацак-13, 211413

Набуду книгу «Навукальны дапаможнік па гісторыі Беларусі» для ліцэя, гімназіі пад рэд. Каҳаноўскага. Т.эл.: 257-55-26, Максім

Куплю «Энцыклапедыю гісторыі Беларусі» (т. 314), «Энцыклапедыю прыроды Беларусі». Т.эл.: 283-27-34, Фёдар

Даўгаті калекцыянэр! Апошняя нумары газеты «Беларускі калекцыянэр» заўжды можна знайсці ў сядзібе Таварыства Беларускай Мовы: Менск, вул. Румянцава, 13

«Наша Ніва ісціннай» — гэта яшчэ адзін крок да зыншчэньня быдларускай культуры. Ачышчаймася супольна! Чытайте «ННіст»: каперта з маркай і 35 руб. А/с 169, 220030, Менск

СПА «Край» разлізуе брашуры: С. Ерш «Беларуская партызанка», «Нацыяналізм у съвеце» (частка 1-я) і газету «Голос Краю», № 1-2000. Замаўліце: а/с 49, Менск, 220037

Куплю книгу В.Чаропкі «Уладары Вялікага Княства». Т.: (01173) 6-47-91, Алеся

Зъбіраю архіў незалежнай беларускага друку. Буду ўзяжыміцца за супрацоўніцтва. Т.: 213-49-83, Алеся

Куплю часопісы «Беларуская думка» № 1—5 за 1999 год. Т.: 262-67-02, Валянцін

Набуду літаратуру па паганстве, міталёгі, магі, фальклёрыды астралёгіі славян. Хвала нашым Багам! А/с 31, Пінск-1, 225710

музыка, відэа

Увага! Новыя пункты продажу беларускіх касэтай і CD у Менску: Кніжны Кірмаш за к/з Менск (ст.м. Першамайская), шапік калія крамы «Піянэр» (Чыжоўка), ст.м. Інстытут Культуры

Кожнікі серадыя а 21-й гадзінне на радыё «Стыль» выхадзіць музичная праграма «Беларуская гадзінка». Радыёслухач

Відэафільм «Адважнае сэрца», «Ісус», «Пяты элемэнт» — продаж, запіс. Т.: 240-78-01, 213-43-52, Віталь

праца

Рээлісттар па нямецкай мове. Т.: 242-02-72, Алеся

Пісцірія Беларусі, сусветная гісторыя: пісмовыя практы і заняткі. Т.эл.: 250-43-21, Лідзія

Дапамагу пачаць свой бізнес у хадзе (не распаўсюджаньне) Здолее кожны! Прыбылак ад 200 у.а. А/с 122, Менск-89

Ангельская мова: пераклады на беларускую, расейскую (магчымы выбар), заняткі з дзецімі (магчымы па-беларуску). Т.: 262-52-86, Юры

сыяяг

Буду вельмі ўзяжыміцца за падарунак — бел-чырвона-белы съяг любых памераў. А/с 31, Пінск-1, 225710

«Наша Ніва» незалежная газета, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Рэдактар выпуску Андрэй Дынько. Маастацкі рэдактар Сяргей Харэзскі. Сакратар-рафэрэнт Аляксандра Макавік. Адрас для допісau: 220050, Менск, а/с 537. Tel/fax: (017) 227-78-92. E-mail: niva@user.unibel.by [Http://members.xoom.com/Nasa_Niva](http://members.xoom.com/Nasa_Niva). © НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» аваляжавая. Наклад 3757. 6 палос фарматам А2. Нумар падлісаны ў друку 12, 13. 02. 2000. Друкарня выдавецства «Беларускі Дом друку». Менск, праспект Францішка Скарыны, 79. Замова № 704. Рэдакцыя на ніжэй агадзінасці за звесткі рэзкімі аўбастак. Комітэтам па друку Рэспублікі Беларусь. Юрдычны адрас: г.Менск, пр.газеты «Ізвестыя», д. 8, кв. 173.